

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ชุมชนกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านในหมง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ธารหทัย มาลาเวช

อารี สาริปา

ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ปีงบประมาณ 2555

ชื่องานวิจัย ชุมชนกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่าง

ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านในหมง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชื่อผู้วิจัย นางธารหทัย มาลาเวช และ นางสาวอารี สาริปา

ปีที่ทำการวิจัย 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้จากการสุ่มประชาชนในชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติขั้นพื้นฐานในรูปของความถี่ ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

ระดับความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยความรู้เกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่าเป็นการทำลายต้นน้ำลำธารมีค่ามากที่สุดอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการตัดไม้บริเวณชุมชนเพื่อเผาก่อเป็นสิ่งที่ทุกคนทำได้ เพราะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนในหมง ส่วนมากไม่เคยเก็บหาพืชในป่าชุมชน เก็บหาไม้มาเผาก่อ มีส่วนน้อยเท่านั้นที่นำไม้จากชุมชนมาทำฟืน เผาก่อ สร้างบ้าน การหาของป่า เช่น พืชสมุนไพร น้ำผึ้ง ไม้ไผ่ หน่อไม้ เห็ด และการล่าสัตว์ เช่น แมลง นก งู แย้ เพื่อนำมากินและจำหน่ายเฉลี่ยเดือนละครั้ง ส่วนการไปพักผ่อนหย่อนใจในชุมชนในรอบปีที่ผ่านมาส่วนมากเคยเข้าไปพักผ่อนประมาณเดือนละครั้ง

ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในรอบปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับปาน

กลาง โดยด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุดของคือเคยร่วมปลูกต้นไม้ในป่าชุมชนซึ่งอยู่ในระดับมากรองลงมาคือ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่า การขุดลอกแหล่งน้ำ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมหรือร่วมวางแผนงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ ต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผน การประชาสัมพันธ์ และการติดตามผลการปฏิบัติงาน ด้านปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ที่พบมากที่สุดคือความขัดแย้งของชาวบ้านในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนส่วนใหญ่เสนอแนะให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง โดยมีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้กับชาวบ้านในชุมชน เพื่อที่ประชาชนจะได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง เสนอให้มีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรมให้ชัดเจน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมจะได้เป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้ภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องจัดประชุมทำความเข้าใจและข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างถูกต้องร่วมกัน และให้มีการติดตามและประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการหลังจากให้ความรู้แก่ประชาชนแล้วเพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

The Title The Community and its Participatory Direction to Conserve and Sustain
Biodiversity: A Case Study of Ban Nai-Mong Community, Nakhon Si Thammarat

Author Mrs. Tarnhatai Malawet and Miss Aree Saripa

Year 2555

Abstract

This study aimed to study the level of the community's participation to conserve biodiversity and factors affecting its members in participating in the conservation of biodiversity project. There were 50 subjects that participated in this study. They were sampled from members of Ban Nai-Mong Community, Moo 6, Tambon Prom Lok, Amphor Promkiri, Nakhon Si Thammarat. The study was conducted through interviews and observations. Then, the data were analyzed using frequency, percentage, and standard deviation. The findings are as follows:

Knowledge: The subjects are moderately knowledgeable in natural resource conservation. They highly understand that the destruction of forest would lead to the damage of the water's origin. Also, they strongly disagree that people can collect wood in the community for charcoal. The understanding of by doing so would save household expenses was shown at a moderate level.

Usage: Most people in Ban Nai-Mong Community have never picked up wood from the community forest for charcoal. Only a few of them collect the forest wood to use for cooking. However, they have used woods to make charcoals and build homes. They also often pick up these products from the forest, for example herbs, honey, bamboo, bamboo shoots, and wild mushrooms. Some people in the community go hunting and catch insects, snakes, and lizards. An average of once a month, the Ban Nai-Mong community members would cut forest wood or go find forest products for consumption and commercial purposes. The finding also suggests that the community members use the forest for recreational purposes, averaging once a month in the past year.

Biodiversity conservative participation: In the past year, their level of participation was measured and resulted in a moderate level. Their highest participated activity is growing new plants project in the community forest. The participants also showed medium level of an enthusiasm to receive news regarding natural conservation such as planting forest, cleaning water resources. However, the participants didn't contribute many ideas during brainstorm gatherings and planning meetings. Their participation level was measured at a medium level.

Enthusiasm: Overall, the participants' enthusiasm to participate in natural resource management is at a moderate level. They ranked the highest on their needs to join in the field work. The second importance was being able to participate in the planning process. They ranked the least on their interest in being responsible for supervising and solving problems regarding the community biodiversity conservation. It appears that the biggest problem is the disagreement on effective usage of natural resources among community members.

Suggestions: Firstly, the government should fully be involved in educating and giving useful information to the community. The knowledge received will help them to understand benefits and know how to take care of the biodiversity resources. Secondly, an initiation to rebuild a forest should be implemented to increase the community members' awareness in the natural resource conservation. Lastly, government agencies and related stakeholders should find their common understandings and agreements on the best use of natural resources. In addition, there should be a follow-up process and an evaluation method to conserve and sustain biodiversity in the community.

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญต่อมนุษยชาติเป็นอย่างมาก ผู้คนได้ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศอันหลากหลาย เช่นนำมาเป็นปัจจัยใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งอาหารเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย ปัจจุบันเกิดปัญหาจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ถูกวิธีและขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพได้ลดลงอย่างรวดเร็ว จึงควรมีการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศต่าง ๆ ไว้เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ประเทศไทยเป็นประเทศในเขตร้อนชื้น ซึ่งพบว่าเป็นบริเวณที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง แต่การศึกษาวิจัยในด้านความหลากหลายในอดีตยังมีน้อย ประกอบกับการใช้ทรัพยากรความหลากหลายอย่างฟุ่มเฟือยโดยไม่เห็นคุณค่า ทำให้ทรัพยากรชีวภาพของประเทศเรามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีคนเริ่มหันมาสนใจและเล็งเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น และได้เริ่มมีการสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับความหลากหลายอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นด้วย

จากกระแสของประชาคมโลกที่มีความเป็นห่วงต่อทรัพยากรชีวภาพในโลกที่กำลังจะสูญเสียไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการประชุมในปี พ.ศ. 2535 ในหัวข้อของความหลากหลายทางชีวภาพ ณ เมืองริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล ผลของการประชุมก่อให้เกิดอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity หรือ CBD) ขึ้น (วันชัย, 2544) และจากกระแสสากลนี้เองก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวและความสนใจเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งในหลาย ๆ ประเทศที่ให้ความสนใจกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งองค์กรของรัฐเพื่อทำการศึกษาวิจัยทรัพยากรชีวภาพที่มีอยู่อย่างจริงจังมากขึ้น

การขยายพื้นที่ทางการเกษตรโดยการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าไม้นั้นได้ทำให้ผลผลิตทาง

การเกษตรของประเทศเพิ่มขึ้น แต่ระบบการเกษตรที่ใช้อาจไม่เหมาะสม ประกอบกับการปลูกพืชซ้ำกันทุกปีจึงทำให้ดินเสื่อมโทรมและผลผลิตการเกษตรต่อพื้นที่ต่ำลง การทำลายป่าไม้ยังทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น เช่น ความแห้งแล้ง อุทกภัย และวาตภัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังส่งผลให้เกิดความขาดแคลนไม้สำหรับการก่อสร้างไม้เชื้อเพลิงและไม้ใช้สอยต่าง ๆ ซึ่งทำให้ไม่มีราคาแพงขึ้น สิ่งเหล่านี้นับว่ากำลังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศอย่างยิ่ง

แนวความคิดเกี่ยวกับนิเวศพัฒนาเป็นแนวความคิดที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับพื้นที่ โดยอาศัยความรู้ทางด้านนิเวศวิทยาเข้าช่วยเพื่อให้การพัฒนาพื้นที่นั้นๆ ส่งผลกระทบท่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด กล่าวคือเป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยพิจารณาถึงศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ในลักษณะเดียวกันกับการวางแผนภาคหรือท้องที่ตามแนวคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการดังกล่าวจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงวิธีการที่จะนำเอาทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นเสื่อมโทรมไปอย่างรวดเร็ว (สุริย์, 2531)

บ้านในหมงเป็นหมู่บ้านหนึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอพรมคีรี ไปทางทิศใต้ประมาณ 6 กิโลเมตร โดยมีพื้นที่ทางทิศเหนือติดต่อกับหมู่ที่ 3 ตำบลพรหมโลก ทิศใต้ติดต่อกับหมู่ที่ 7 ตำบลท่าจั่ว อำเภอมืองนครศรีธรรมราช ทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ที่ 4 ตำบลพรหมโลก และทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ที่ 7 ตำบลพรหมโลก มีเนื้อที่ 3,072 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศแบบที่ราบเชิงเขา พื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานเขาหลวง สภาพพื้นที่เป็นสวนผลไม้และยางพารา มีความร่มรื่น และเขียวชอุ่มตลอดปี ก่อนจะเป็นหมู่บ้านพื้นที่จะเป็นป่าที่มีต้นไม้เถาวัลย์ ปกคลุมไปทั่วเป็นป่าอุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่าชุกชุมไม่มีคนอาศัย ต่อมาได้มีการแปรสภาพเป็นสวนผลไม้และสวนยางพารา จากสภาพความเจริญในปัจจุบันที่กำลังก้าวรุกเข้าไปในพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ในปัจจุบันได้เกิดปัญหาด้านการบุกรุกพื้นที่ดินและมีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มมากขึ้น ทำให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์เริ่มขาดความสมดุล หากปล่อยให้มีการดำเนินการเช่นนี้ต่อไปโดยขาดการอนุรักษ์หรือจัดการการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างถูกต้องแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้และทำให้ต้นไม้พื้นเมืองสูญพันธุ์ได้ในอนาคต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวางแผน

แผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน

การบริหารการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชนต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบตามช่วงเวลา และลักษณะการจัดการจากที่อิงกับระบบวัฒนธรรมในยุคแรก ๆ ของการตั้งถิ่นฐานมาสู่ระบบการจัดการที่อิงอยู่กับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในยุคบุกเบิกป่า และจนมาสู่ระบบการจัดการที่ต้องต่อสู้เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก (เสน่ห์และยศ, 2536)

งานวิจัยนี้ได้สังเกตเห็นความสำคัญของการรักษาทรัพยากรร่วมกับชุมชน เพื่อที่จะรักษาและฟื้นฟูสภาพให้คงความอุดมสมบูรณ์ต่อไป ความรู้พื้นฐานของทรัพยากรที่จะดำเนินการจัดการต้องรู้ในเนวติก คือ รู้ย่างลึกซึ้งในทรัพยากรนั้น ดังนั้นในการที่จะจัดการกับทรัพยากรจึงจำเป็นต้องศึกษากระบวนการของทรัพยากรและทำการศึกษารูปแบบการจัดการของชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การใช้ประโยชน์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนจัดการหรือนำไปปรับใช้เป็นแนวทางให้ยั่งยืนต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ในประเด็นต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ
2. เพื่อศึกษาวิธีการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบ้านในหมง

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่ในเขตหมู่ที่ 6 บ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ด้านประชากร

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตประชาชนที่อยู่ในชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

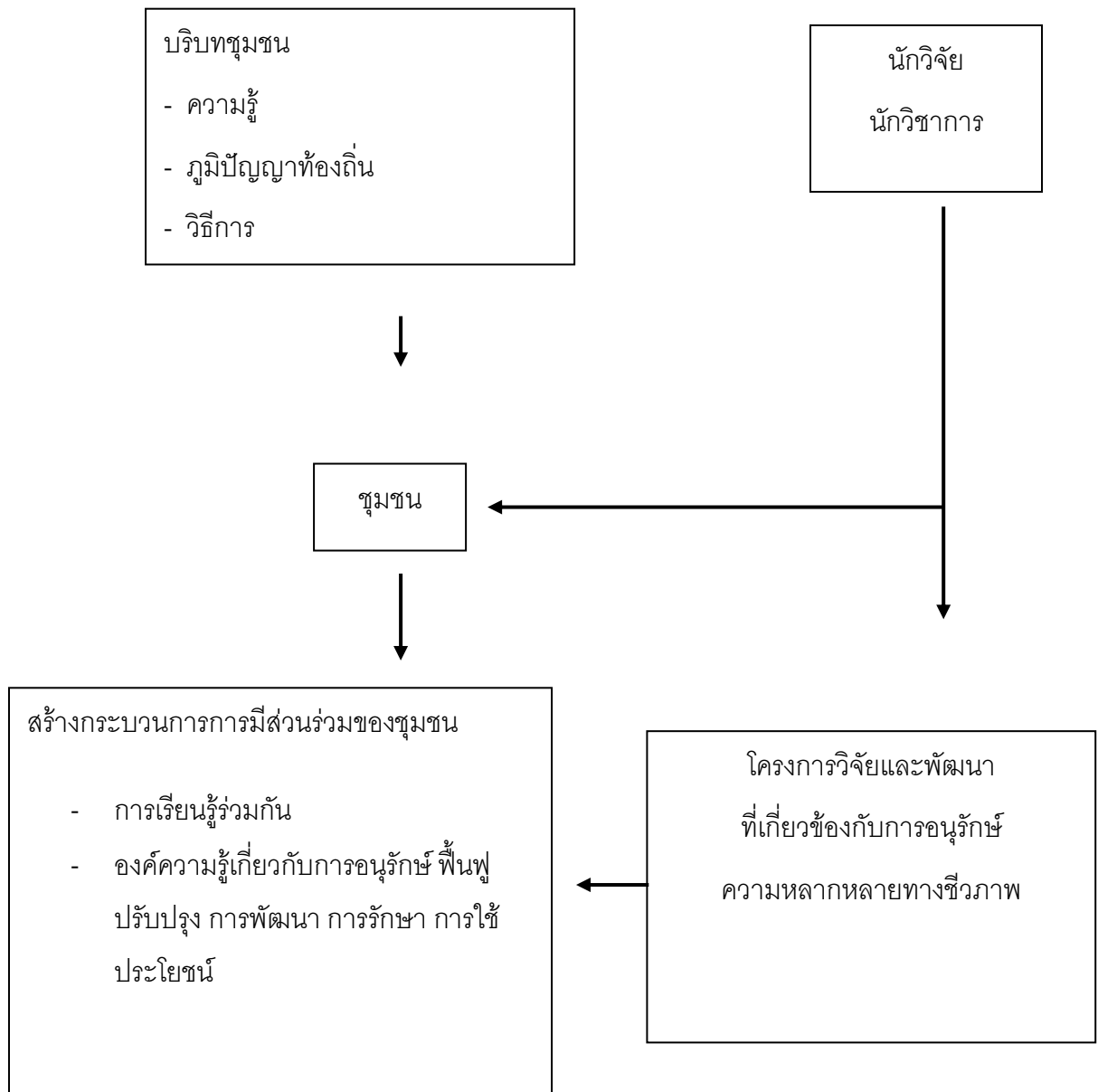
3.ด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. ด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 1 ปี

ทฤษฎี สมมุติฐาน (ถ้ามี) และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิด นานาพันธุ์ในระบบนิเวศอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมีมากมายและแตกต่างกันทั่วโลก หรือพูดง่ายๆ คือ การที่มีชนิดพันธุ์ (species) สายพันธุ์ (genetic) และระบบนิเวศ (ecosystem) ที่แตกต่างหลากหลายบนโลก

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การดูแล บำรุงรักษา ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่และที่เสื่อมโทรมให้มีสภาพที่ดีขึ้น และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม โดยให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

การจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ การรักษา การฟื้นฟู และการพัฒนาหรือการกระทำใดๆ ที่ทำให้ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพภายในชุมชนคงความอุดมสมบูรณ์หรือมีความสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญา แรงงาน ความตั้งใจ ความสนใจ ความพร้อมของคนในชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่จะดำเนินการใด ๆ ร่วมกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ชุมชนกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ; กรณีศึกษาชุมชนบ้านในหมง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ในครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
5. แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

บ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช “ บ้านในหมง ” เดิมทีมีนายมนครครอบครัวย้ายมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นครัวเรือนแรก ซึ่งเดินทางจากหมู่บ้านอื่น และบุกเบิกหมู่บ้าน จากป่ากร้าง มีสัตว์ร้ายอาศัย เช่น เสือ ช้าง ภู ฯลฯ จนมีเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น 4-5 ครัวเรือน การเดินทางจะเดินทางด้วยเท้าจากปากทางเข้าหมู่บ้าน เรียกว่า “ปากช่อง” คือเป็นช่องทางเข้าทางหมู่บ้านที่มีต้นไม้สองต้นโน้มหุ้มเป็นทรงโค้ง ถ้าเป็นเวลากลางคืนจะเดินไม่ถูกทางเพราะมืดสนิท จนในที่สุดก็ได้พัฒนามาเรื่อยๆ ชื่อหมู่บ้านนายมน ก็เพี้ยนเป็น “บ้านในหมง” และคนที่เคยเข้ามาอยู่ใหม่เลยเรียกกันมาจนปัจจุบันว่า “บ้านในหมง”

หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก เป็นหมู่บ้านเดิมของอำเภอเมือง และเมื่อประมาณ 35 ปี แยกมาเป็นกิ่งอำเภอพรมคีรี และเป็นหมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จนมาถึงปัจจุบันนี้ประชากร 1,058 คน

บ้านในหมง มีผู้ใหญ่บ้านปกครองหมู่บ้านมาแล้ว จำนวน 6 คน คือ

- 1.นายหิ็ด มั่งสาทอง
- 2.นายเนียง เสนิกาญจ์
- 3.นายसानนท์ วาริพจน์

4.นายสมพร สันฐมิตร

5.นายสาเนา โสพิพัฒน์

ปัจจุบันบ้านในหมงได้แบ่งการบริหารจัดการหมู่บ้านออกเป็น 6 โซน ดังนี้

1. โซนเขาล้อม นายหนูพลัด คีรีเพชร เป็นประธานโซน
2. โซนห้วยแห้ง นายพราก โสพิพัฒน์ เป็นประธานโซน
3. โซนคันท่อน นายสุวรรณชาติ ลักษณะปิยะ เป็นประธานโซน
4. โซนห้วยน้ำแดง นายวิเชียร บารุงรัตน์ เป็นประธานโซน
5. โซนห้วยหมอ นายมานะ วัชรดิษฐกุล เป็นประธานโซน
6. โซนปากช่อง นายเสรี มโนสาร เป็นประธานโซน

บ้านในหมง มีพื้นที่ประมาณ 3,072 ไร่ มีพื้นที่ราบติดเชิงเขา เหมาะสำหรับการประกอบอาชีพทางการเกษตรผสมผสาน เช่นการทาสวนผลไม้ ยางพารา ปลูกน้ำมัน และพืชผักชนิด

ที่ตั้งของหมู่บ้าน

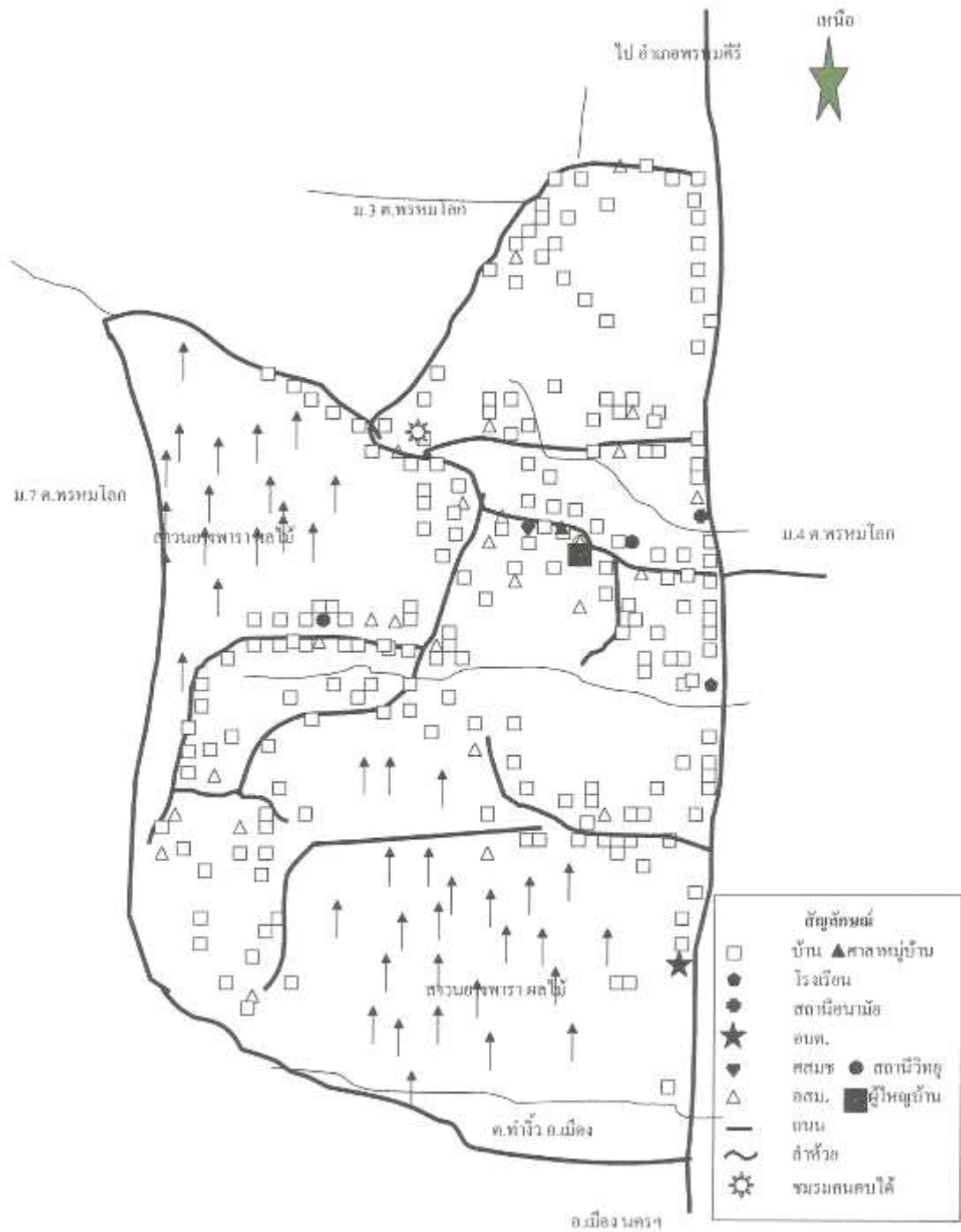
ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 ตำบลพรหมโลก

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 ตำบลพรหมโลก

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 ตำบลพรหมโลก

แผนที่บ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

จำนวนประชากร/จำนวนครัวเรือน

- ☐ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 295 ครัวเรือน
- ☐ จำนวนประชากรทั้งหมด 1,058 คน แยกเป็นเพศชาย 530 คน และเพศหญิง 528 คน

สภาพทางสังคม

ประชาชนชาวบ้านในหมง ส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาได้ นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด สำหรับเรื่องการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถม โดยจากการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. ปี 2553 เมื่อหาข้อมูลด้านการศึกษามาพิจารณาปรากฏว่ามีผู้ที่เรียนในระดับประถมมากถึงร้อยละ 58.91 ของจำนวนประชากรทั้งหมด แต่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา ได้นิยมส่งบุตรหลานศึกษาต่อเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์

สภาพทางเศรษฐกิจ

- ☐ การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของประชาชนบ้านในหมง คือเกษตรกรรม เช่น ทาสวนผลไม้ สวนยางพารา ปลูกพืชไร่ เลี้ยงสัตว์ อาชีพรองลงมา คือ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป

- ☐ ข้อมูลรายได้

จากการสำรวจข้อมูล จปฐ. ปี 2553 พบว่าบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก มีรายได้รวมทั้งสิ้น มีรายได้เฉลี่ยคนละ 48,000 บาท/คน/ปี

- ☐ ข้อมูลรายจ่าย

จากข้อมูลการสำรวจและประมวลผล จปฐ. ปี 2553 บ้านในหมง หมู่ที่ 6 มีรายจ่ายในเรื่องเกษตรกรรม เช่น ค่าปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ค่าจ้าง ค่าอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายในการอุปโภค บริโภค การศึกษา รวมถึง สิ่งสิ้นเปลืองในครอบครัว เช่น มอเตอร์ไซด์มากกว่า 1 คันในแต่ละบ้าน ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

ลักษณะภูมิอากาศ

หมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีลักษณะแบบภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม ทาให้มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ด้วยอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูฝน เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนมกราคม อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปมีฝนตกเกือบตลอดทั้งปี แต่บางปีจะมีฝนตกทั้งช่วงในเดือนมิถุนายน ถึงเดือน

กรกฎาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 27.3 องศาเซลเซียส ปริมาณฝนตกเฉลี่ยตลอดปีวัดได้ 3,628.7 มิลลิเมตร จำนวนวันที่มีฝนตก 178 วัน

ศาสนา

นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 99

ศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 1

หน่วยบริการสาธารณะ

โรงเรียน 1 แห่ง คือโรงเรียนบ้านคลองแคว

สถานีนามัย 1 แห่ง คือสถานีนามัยบ้านพรหมโลก

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง คือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคลองแคว

เทศบาลตำบล 1 แห่ง คือเทศบาลตำบลพรหมคีรี

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน 1 แห่ง คือศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านในหมง

โครงสร้างพื้นฐาน

- ไฟฟ้า คราวเรือนมีไฟฟ้าใช้ครบทุกหลังคาเรือน จำนวน 295 คราวเรือน

- แหล่งน้ำอุปโภค มีประปาหมู่บ้าน 2 แห่ง บ่อบาดาลส่วนตัว 25 บ่อ บ่อน้ำตื้น 244 บ่อ

- แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร มีแหล่งน้ำผิวดิน 3 แห่ง คือคลองแคว ห้วยน้ำแดง ห้วยหมอ -

ระบบชลประทาน (เหมือง ฝ่าย) 3 แห่ง

- การคมนาคม มีถนนลาดยาง 1 สาย ถนนคอนกรีต 5 สาย ถนน ถนนหินผุ 3 สาย

กลุ่มองค์กรในชุมชน

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านในหมง ก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2527 ปัจจุบันมีสมาชิก 927 คน เงินสะสมสะสม 10,002,344.- บาท ประธานกลุ่ม คือ นายฉิ่ง บุรีมาศ อยู่บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก โทร.075-338242

2. กลุ่มรวบรวมผลผลิตมังคุดบ้านในหมง ก่อตั้งเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2545 ปัจจุบันมีสมาชิก 91 คน มีเงินทุนจำนวน 26,600.- บาท ประธานกลุ่ม คือ นายอุดร กาญจนอุดม อยู่บ้านเลขที่ 76/3 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก โทร.075-338280

3. กองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) ปัจจุบันมีสมาชิก 270 คน มีเงินกองทุนรวมกับเงินสมทบกองทุน จำนวน 1,020,155.40 บาท

4. โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) โครงการสร้างโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ งบประมาณ 300,000.- บาท ประธานคณะทำงาน คือ นายसानา โสพิพัฒน์ อยู่บ้านเลขที่ 79 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก โทร.087-2749878

5. ชมรมผู้สูงอายุ

6. ชมรมกิจกรรมเพื่อสุขภาพ

7. กลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง

ประเพณี/เทศกาลประจำปี

1. ประเพณีสงกรานต์รดน้ำผู้ใหญ่ มีกิจกรรมสำคัญ คือ ลูกหลานที่ทำงานอยู่ต่างถิ่น จะกลับบ้านเพื่อมาร่วมทำบุญและรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ พร้อมกับทำอาหารคาวหวานมารับประทานร่วมกัน ซึ่งอาจจะเป็นที่วัด ศาลาประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นงานที่แสดงความกตัญญู และสร้างความสนุกสนาน สร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี

2. ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เป็นการทำบุญ บังสุกุลตามพิธีทางพุทธศาสนา อุทิศส่วนกุศลไปให้ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่น้องและลูกหลานที่ล่วงลับไปแล้ว

3. ประเพณีลากพระ จัดทำในแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เป็นการบำเพ็ญบุญประเพณีในเทศกาลคล้ายวันพระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสรวงสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์มาสู่โลกมนุษย์ และโปรดเวไนยสัตว์จนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ซึ่งอำเภอพรหมคีรี ได้ดำเนินการ “ลากพระบก” เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในราบสูงการคมนาคมในชีวิตประจำวันใช้รถเป็นพาหนะ

4. ประเพณีลอยกระทง เป็นการขอขมาต่อพระแม่คงคา ที่เราได้ใช้ประโยชน์และถ่ายเทของเสียต่าง ๆ มาตลอดทั้งปี และถือเป็นการลอยโรกภัยไข้เจ็บอีกด้วย

ผลการดำเนินงานหมู่บ้านเข้มแข็งบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ระบบมาตรฐานงานชุมชน (มชช.)

1.1 ผู้นำชุมชนที่ได้รับการประเมินผ่านระบบมาตรฐานงานชุมชน จำนวน 8 คน คือ

1. นายसानา โสพิพัฒน์
2. นางสุกัญญา อามิตร
3. นายเสรี มโนสาร
4. นางจินดา จันทรรักดี
5. นายอร่าม คเนสม

6. นายมานะ วัชรศิษฐ์กุล

7. นางอารีย์ บุญส่ง

8. นายสมชาย ลักษณะปิยะ

1.2 กลุ่ม/องค์กรที่ผ่านการประเมิน จำนวน 1 กลุ่ม คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้าน
ในหมง

1.3 ชุมชนบ้านในหมง ได้รับการประเมินผ่านมาตรฐานงานชุมชน

2. ข้อมูลชุมชน

2.1 บ้านในหมง มีผลการประเมินข้อมูล จปฐ. รายครัวเรือนและรายหมู่บ้าน มีข้อมูล กชช.

2 ก.

2.2 มีฐานข้อมูลเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้าน เช่นข้อมูลทั่วไป ข้อมูลปราชญ์
ชาวบ้าน การประกอบอาชีพ ทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนฌาปน
กิจสงเคราะห์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ ฯลฯ

2.3 มีการนำข้อมูลต่างๆไปใช้ในการจัดทำแผนของหมู่บ้าน โดยผ่านเวทีประชาคม

2.4 มีการให้บริการข้อมูลและองค์ความรู้ของหมู่บ้านกับคณะที่มาศึกษาดูงาน จำนวน 8
คณะ 430 คน

2.5 มีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลหมู่บ้าน

- ทางวิทยุชุมชนคลื่นความถี่ FM 90.00 MHz จำนวน 20 ครั้ง
- ทางแผ่นพับ จำนวน 500 แผ่น
- ทางเว็บไซต์ และปรับปรุงข้อมูลเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

3. แผนชุมชน

แผนชุมชนบ้านในหมงได้ผ่านการรับรองมาตรฐานงานชุมชน

- มีกิจกรรมพึ่งตนเอง หรือกิจกรรมที่ทำได้เอง จำนวน 37 โครงการ และได้ปฏิบัติ
ตามแผนไปแล้ว จำนวน 21 โครงการ

- แผนชุมชนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลตำบลพรหมคีรี จำนวน 1
โครงการ คือ โครงการสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก สายบ้านห้วยน้ำแดง

- แผนชุมชนได้รับงบประมาณสนับสนุน จากพลังงานจังหวัด จำนวน 1 โครงการ
คือ โครงการแก้สภาวะอากาศใหญ่จากฟาร์มหมู

4. การจัดการความรู้

บ้านในหมงมีปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 26 คน หรือ 26 ภูมิปัญญา โดยจัดเป็นฐานความรู้ของชุมชน จำนวน 12 ฐานเรียนรู้ มีการบันทึกข้อมูลองค์ความรู้ครบทั้ง 12 เรื่อง มีการนำองค์ความรู้ต่างๆ ทั้ง 12 เรื่อง นามาจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่และบรรยายสรุปในศูนย์เรียนรู้ชุมชน และเผยแพร่ในฐานเรียนรู้ชุมชนเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และเผยแพร่ให้กับผู้ที่มาศึกษาดูงานจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด

ปราชญ์ชาวบ้าน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ความรู้ความสามารถภูมิปัญญา
1	นายริน อามิตร	หมอทางวิญญาณ
2	นายอุทัย สุขสวัสดิ์	ทาหินอ่อน
3	นายพินิจ อินทร์ณรงค์	แก้สชีวภาพ
4	นางอรอุมา สุขแก้ว	กลุ่มเพาะเห็ด
5	นางวรรณรัตน์ ปลอดแก้ว	กลุ่มจักสาน
6	นายสุวรรณชาติ ลักษณะปิยะ	ช่างทำอิฐบล็อกประสาน
7	นายเสรี อนุฤทธิ์	เผ่าถ่าน
8	นายถวิล วันเพ็ญ	เลี้ยงกบ
9	นายธาราภรณ์ แก้วเดช	สถานีวิทยุชุมชน
10	นายผ่อง โปยาयरส	เลี้ยงหนอนนก
11	นางประภา ภูมิคง	ผลิตภัณฑ์เอนกประสงค์
12	นายเขียว กิริเพชร	แพทย์สมุนไพร
13	นางอรุณี ทองนุ่น	สาธารณสุขชุมชน
14	นางมยุรี ฤทธิโชติ	งานดอกไม้
15	นายสมพงศ์ ดวงจันทร์	ชมรมผักปลอดสารพิษ
16	นายชาเลื่อง หัสสพัทธ์	ชมรมเพื่อสุขภาพ
17	นายจำลอง ปลอดแก้ว	ช่างตีเหล็ก
18	นายเจียง เสนีกาญจน์	พิธีกรทางศาสนา
19	นายसानา โสพิพัฒน์	แปรรูปผลไม้
20	นายสมพร ไหมดี	วิทยาการกระบวนการ
21	นายบุญฤทธิ์ ตรีอุบล	เพาะพันธุ์กล้วยไม้จำปาทอง
22	นายนิพนธ์ วิชัยดิษฐ์	กลุ่มอินทรีย์ชีวภาพ

23	นายชาญวิทย์ นาคพันธ์	กลุ่มสาระสนเทศชุมชน
24	นายพินิจ จินกระวี	ร้านค้าชุมชน
25	นายเสรี มโนสาร	หมอพั้นบ้านโบราณ
26	นางเพ็ญจวรรณ เลอะแมน	กลุ่มทอไม้วาดดอกหญ้า

จุดเรียนรู้ชุมชน 12 ฐานเรียนรู้

1. เพาะพันธุ์กล้าไม้จำปาทอง นายบุญฤทธิ์ ตรีอุบล 80/1 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

2. การเพาะเห็ดโรงเรือน นางอรอุมา สุขแก้ว 85/1 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

3. การทำอิฐบล็อกมวลประสาน นายสุวรรณชาติ ลักษณะปียะ 71/2 หมู่6 ตำบลพรหมโลก

4. การเลี้ยงกบ นายถวิล วันเพ็ญ 71/2 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

5. การเลี้ยงหนอนนก นายพ่องโปยขรต 22/1 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

6. การเผาถ่าน นายเสรี อนุฤทธิ์ 35/3 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

7. การตีเหล็ก นายจำลอง ปลอดแก้ว 130 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

8. การปลูกผักปลอดสารพิษ นายสมพงษ์ ดวงจันทร์ 81/1 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

9. สารสนเทศชุมชน นายชาญวิทย์ นาคพันธ์ อาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

10. การทำปูนปั้นและหินอ่อน นายอุทัย สุขสวัสดิ์ 4/4 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

11. แก๊สชีวภาพขนาดใหญ่ นายพินิจ อินทร์ณรงค์ 59 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

12. ร้านค้าชุมชน นายพินิจ จินกรวี 127/1 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก

5. ทุนชุมชน

- มีการบริหารจัดการทุนชุมชนอยู่ในระดับดีมาก เช่น การกู้ยืมทุนไปใช้ในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งใช้เงินยืมได้ตามกำหนด มีการตามกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมในชุมชน มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชน

- มีกองทุนที่เป็นเครื่องยกระดับอำเภอเพื่อสวัสดิการของสมาชิก คือ ฅมนาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนหมู่บ้าน ร้านค้าชุมชน ครั้วเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน/ชุมชนร้อยละ 99.7

6. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

- ในหมู่บ้านมีการส่งเสริมให้ครัวเรือนปลูกผักสวนครัวครบทุกครัวเรือน และเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกไว้บริโภค และที่เหลือจากบริโภคทางผู้นำหมู่บ้านจะนำไปจำหน่ายให้ มีกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 1 กลุ่ม สมาชิก 996 คน สัจจะสะสม 9,895,400 บาท

- กลุ่มอาชีพ

1. กลุ่มเพาะเห็ด
2. กลุ่มเพาะชากล้าไม้จำปาทอง
3. กลุ่มรวมผลผลิตผลไม้เพื่อจำหน่าย
4. กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง

- ปลูกผัก
- ทำน้ำยาเอนกประสงค์
- น้ำส้มควันไม้

- เลี้ยงปลาตาก

- สินค้า OTOP

1. ให้นางฟ้า ให้นูหนู
2. ดีเหล็ก
3. อธิบถลอกประสาน
4. ปูนปั้นและผ้าหินอ่อน

- มีร้านค้าชุมชน 1 แห่ง

- มีศูนย์รวมผลผลิตทางการเกษตร 1 กลุ่ม

7. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- คราวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ร้อยละ 100

- มีการจัดเวรยามเฝ้าระวังโดยการลาดตระเวนทุกคืน

- ผู้นำชุมชนเตรียมพร้อมในการให้ความปลอดภัยกับทุกครัวเรือน โดยการให้แจ้งเหตุร้ายหรือสงสัยจะเกิดเหตุร้ายโดยตรงทางโทรศัพท์

- มีไฟฟ้าแสงสว่างตามถนนทุกซอย

- มีการรณรงค์ป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการจัดเวรยามเฝ้าระวังทุกคืน จัดแข่งขันและร่วมแข่งขันกีฬาทุกระดับ และได้รับขงประกาศเป็นหมู่บ้านสีขาวปลอดยาเสพติด

8. สุขภาพอนามัย ผ่านเกณฑ์ชี้วัด จปฐ. หมวดสุขภาพ 12 ตัวชี้วัด

- มีแผนป้องกันโรคติดต่อ โรคระบาด และโรคไม่ติดต่อ
- มีกิจกรรมออกกำลังกายทุกวัน
 1. การเดินแอโรบิก
 2. กีฬาวอลเลย์บอล
 3. กีฬาฟุตบอล
 4. กีฬาตะกร้อ
 5. ชมรมเดินวิ่งเพื่อสุขภาพ
 6. ชมรมผู้สูงอายุ
- มีชมรมเมนูเพื่อสุขภาพ

9. วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง

- ทุกครัวเรือนในหมู่บ้านพร้อมใจกันปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- มีครัวเรือนตัวอย่างที่ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 50 ครัวเรือน

- มีผลการประเมินหมู่บ้านตามเกณฑ์ตัวชี้วัดกระทรวงมหาดไทย ผ่าน 19 ตัวชี้วัด จัดอยู่ในระดับ อยู่ดี กินดี

- ครั้วเรือนเป้าหมาย 190 ครั้วเรือน เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ หรือสถาบันการเงินอื่น จำนวน 187 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 98.42

10. การบริหารจัดการชุมชน

- มีการแบ่งโซนการปกครอง 6 โซน ดังนี้

1. โซนเขาล้อม นายหนูพลัด คีรีเพชร เป็นประธานโซน
2. โซนห้วยแห้ง นายพราก โสพิพัฒน์ เป็นประธานโซน
3. โซนต้นท่อน นายสุวรรณชาติ ลักษณะปิยะ เป็นประธานโซน
4. โซนห้วยน้ำแดง นายวิเชียร บารุงรัตน์ เป็นประธานโซน
5. โซนห้วยหมอ นายมานะ วัชรดิษฐ์กุล เป็นประธานโซน
6. โซนปากช่อง นายเสรี มโนสาร เป็นประธานโซน

- ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชน ได้รับการฝึกอบรมสัมมนา จากภาาพัฒนาและหน่วยงานต่างๆอยู่เสมอ เช่น การจัดความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการจัดการชุมชน การแก้ไขปัญหายาเสพติด การป้องกันโรค การแก้ปัญหาคความขัดแย้งในชุมชน การใช้และให้บริการอินเทอร์เน็ต

- มีการประชุมหรือการจัดเวทีประชาคมทุกเดือน ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องต่างๆ ทุกวันอาทิตย์ของเดือน

- มีการกำหนดตำแหน่งการพัฒนาหมู่บ้าน เรื่องมุ่งเน้นการพัฒนาไปยังการทาแบบปลอดสารพิษ ทาสวนผลไม้ปลอดฤดูกาล เพื่อพัฒนาให้เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน มีการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้เสริมในร่องสวน บริเวณบ้าน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีภูมิคุ้มกันรู้เท่าทันสถานการณ์

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

ความหมายของชุมชน ปกติจะเรียกกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่อยู่ร่วมกันว่าเป็นสังคม แต่ความจริงแล้วมีคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนหลายแบบหลายประเภทด้วยกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ชุมชน เมือง องค์การ พรรค สมาคม เป็นต้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2524) อธิบายว่าคำว่า ชุมชน (Community) โดยให้ความหมายไว้ 3 แนวดังนี้ คือ

1. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคมแต่มีขนาดเล็กกว่า และมีความสนใจร่วมที่ประสานกันในวงแคบกว่า

2. เขตพื้นที่ ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสังสรรค์ใกล้ชิดกัน และมีความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา

3. ความรู้สึกและทัศนคติทั้งมวลที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่มจากความหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ เดนนิส อี. บ็อบลิน (Dennies E. Poplin, 1979) ที่กล่าวว่า ชุมชน เป็นคำที่ใช้เกี่ยวกับการรวมตัวกันของหน่วยสังคมและที่อยู่อาศัย ที่ขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม โดยใช้คำเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้าน เมือง นคร และมหานคร

ชุมชน (Community) หมายถึง กลุ่มคนหรือบริเวณกลุ่มคนนั้น ๆ อาศัยอยู่ร่วมกันได้ทั้ง ๆ ที่แต่ละคนมีความแตกต่างกัน หรือความหลากหลายในชุมชนนั้น เช่น ความแตกต่างในด้านความต้องการ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น

ประเวศ วะสีและคนอื่น ๆ (2541) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน อีกทั้งหมายถึงการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ชุมชนคือ กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันโดยมีความสัมพันธ์และผูกพันกัน สามารถทำกิจกรรมให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ หรือกล่าวโดย

สรุปก็คือ ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีพฤติกรรมทางสังคม และวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เป็นกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อการมีกิจกรรมร่วมกัน และมีระเบียบสังคมอย่างเดียวกัน

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

United Nation (1975) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ ดังนี้ ประการแรก ในกระบวนการตัดสินใจซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร และประการที่สอง ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2526) ได้ชี้ให้เห็นลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนที่แล้วมา เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในแง่เข้าร่วมสมทบแรงงาน สมทบวัสดุ สมทบเงิน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกันทำ

พัฒน์ บุญรัตนพันธ์ (2517) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีขึ้นโดยตลอดตั้งแต่ขั้นการร่วมวางแผน โครงการ การเสียสละกำลัง แรงงาน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง

อำนาจ อนันตชัย (2527) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงานดียิ่งขึ้น ประสิทธิภาพเกี่ยวกับหน่วยงานมีโครงสร้าง นโยบาย การดำเนินงานและใช้วิธีการให้บรรลุถึงเป้าหมายโดยวิธีการที่ดีที่สุดในสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกกับคุณภาพของคนในหน่วยงาน

Keith (1972) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มหนึ่งซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบ กับกลุ่มดังกล่าวด้วย

Reeders (1963) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

Erwin (1976) ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตน เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Chapin (1977) กล่าวว่า ลักษณะที่จะเป็นเครื่องชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนทางสังคม จะดูได้จากลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงออก คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การบริจาคเงินทอง วัสดุ สิ่งของ และการเสียสละเวลา แรงงาน การเงิน การเป็น สมาชิกของ คณะกรรมการและการเป็นผู้ดำเนินการในกิจการนั้น ๆ โดยตรง

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ในลักษณะการร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน

จากความหมายดังกล่าว การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่ม องค์กร เครือข่าย และภาคีการพัฒนาในการดำเนินงานตามข้อเสนอ โครงการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนตัดสินใจในกิจการใด ๆ ที่มีผล กระทบถึงชุมชน

กระบวนการการมีส่วนร่วม

มีผู้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วม และได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ลออาน วุฒติกรรมรักษา (2526) ได้จำแนกการเข้ามามีส่วนร่วม ไว้เป็น 5 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นตอนกำหนดความต้องการ (2) ขั้นตอนวางแผนการดำเนินงาน (3) ขั้นตอนตัดสินใจ (4) ขั้นตอนดำเนินการ และ (5) ขั้นตอนติดตามผลงาน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นหา ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวม ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ปกรณ (2530) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ คือ

1. เป็นผู้มามีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่า อะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้มามีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจ เกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ปรัชญา (2530) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้ (1.) ร่วมแสดงความคิดเห็น (2.) ร่วมสละทรัพยากรวัสดุ (3.) ร่วมสละแรงกาย (4.) ร่วมสละเวลา

วิไลพร (2534) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดเป็นกรอบในการศึกษาไว้ดังนี้ คือ (1.) การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา (2.) การมีส่วนร่วมวางแผน (3.) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน (4.) การมีส่วนร่วมติดตามผลงาน การมีส่วนร่วมบำรุงรักษา

จากลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวสามารถสรุปได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ร่วมคิด 2) ร่วมตัดสินใจ 3) ร่วมวางแผน 4) ร่วมดำเนินการ 5) ร่วมติดตามประเมินผล

อกิน รพีพัฒน์ (2536) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1). การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข 2). การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา 3). การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน 4). การประเมินผลกิจกรรมพัฒนา

สมภพ อาจชนะศึก (2542) สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าประกอบด้วย

- 1). การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา 2). การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3). การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน 4). การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 5). การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาระบบ

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้อย่างเหมาะสม
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยประชาชนเข้าร่วมในการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เพื่อที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

แนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน เราสามารถแยกการให้คำจำกัดความได้ ดังนี้ คือ

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ (สิ่งแวดล้อม) ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแลมนุษย์ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน และกำลังแรงงานมนุษย์ เป็นต้น

โดยคำนิยามแล้วจะเห็นได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งแวดล้อมทุกชนิดไม่เป็นทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด ซึ่งอาจกล่าวสรุป ได้ว่าการที่จะจำแนกสิ่งแวดล้อมใด ๆ เป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ

- ประการแรก เกิดจากความต้องการของ มนุษย์ที่จะนำสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ กับตนเอง

- ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงตาม กาลเวลา ถ้ายังไม่นำมาใช้ก็เป็นสิ่งแวดล้อม แต่ ถ้านำมาใช้ประโยชน์ได้ก็จะกลายเป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้นในช่วงเวลานั้น ๆ

- ประการที่สาม สภาพภูมิศาสตร์และ ความห่างไกลของสิ่งแวดล้อม ถ้าอยู่ไกลเกินไปคนอาจไม่นำมาใช้ ก็จะไม่สามารถแปรสภาพเป็นทรัพยากรธรรมชาติได้

นอกจากนี้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มคละกันไปโดยอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎ ระบบ ข้อบังคับทั้งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและทั้งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาการอยู่เป็นกลุ่มของสรรพสิ่งเหล่านี้ จะแสดงพฤติกรรมร่วมกันภายในขอบเขตและแสดงสรรพสิ่งเหล่านี้จะเรียกว่า ระบบนิเวศ หรือระบบสิ่งแวดล้อม นั่นเอง

ความหมายของการจัดการธรรมชาติ

การจัดการ (Management) หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซมการใช้้อย่างประหยัดและการสงวนรักษา เพื่อให้กิจกรรมที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืน ต่อมวลมนุษยและธรรมชาติ โดยหลักการแล้ว "การจัดการ" จะต้องมีแนวทางการดำเนินงานขบวนการและขั้นตอน รวมทั้งจุดประสงค์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนแน่นอนจากคำจำกัดความข้างต้น

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้้อย่างประหยัด รวมทั้ง การสงวนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นสามารถให้ผลได้อย่างยาวนานการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การ ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรามีผลดีต่อคุณภาพชีวิต นั่นก็คือจะต้องดำเนินการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาภาวะปลอดภัยนั่นเอง

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการโดยภาครัฐ ซึ่งอาศัยกลไกทางกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐ โดยไม่นำความคิดเห็นของภาคเอกชนและประชาชนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไข ทำให้เกิดความขัดแย้งและการเผชิญหน้ากัน ซึ่งเป็นปัญหาที่ขยายเป็นวงกว้างในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ

สาธนี แหลมฉลาด (มปป : ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติที่นับได้ว่าแตกต่างจากฉบับที่ผ่านมา ในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยรัฐมีหน้าที่สร้างเสริมและสนับสนุนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม เนื่องจากรัฐเพียงลำพังไม่สามารถดูแล ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้โดยแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม ได้แก่ รัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม องค์การอิสระ และประชาชนหรือบุคคลทั่วไป ที่ต้องร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ

เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีประสิทธิภาพเกิดผลในทางปฏิบัติ จำเป็นต้องมีการปรับองค์กรและกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ ปัญหา ความต้องการของสังคม การส่งเสริมให้ภาคเอกชนและประชาชนเข้าไปมีบทบาทร่วมแสดงความคิดเห็น รวมทั้งให้การรองรับกับกรอบแนวทางปฏิบัติใหม่หลายประการที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (สาธิตี แผลมฉลาด : มปป)

สำหรับแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ครอบคลุมถึงการรักษา การฟื้นฟู การใช้ ประโยชน์ การอนุรักษ์ หรือการกระทำใด ๆ ที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติคงความอุดมสมบูรณ์หรือ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่จะมีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การอนุรักษ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้มีนักวิชาการ หลายท่านได้ให้คำจำกัดความไว้ พอสรุปได้ดังนี้

นิวัติ เรืองพาณิชย์ (2542) ได้ให้คำจำกัดความของการอนุรักษ์ว่าหมายถึง การรู้จักใช้ ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนมากที่สุด และต้องกระจายการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรให้ทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษา ทรัพยากรไว้โดยไม่ใช้ประโยชน์ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะอีกด้วย

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีแนวคิดหลักและหลักการสรุปได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุดและโดยทั่วถึงกัน ทั้งนี้มิได้หมายถึงห้าม ใช้หรือเก็บรักษาไว้ แต่ต้องนำมาใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (Time and Space)

2. รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งประโยชน์ และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูนทั้งด้านกายภาพ และเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งต้องตระหนักเสมอว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปจะไม่ปลอดภัยต่อสถานะแวดล้อม

3. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้โดยมีอัตราการผลิต เท่ากับอัตราการใช้หรือ อัตราการเกิดเท่ากับอัตราตายเป็นอย่างน้อย

4. ประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณาจากความต้องการโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

5. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการที่จะผลิต และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพอีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ประชากรได้ใช้อย่างเพียงพอ

6. ให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งต้องการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การใช้การศึกษาอาจเป็นทั้งในและนอกโรงเรียน เหมาะสมกับสภาวะของแต่ละบุคคลเฉพาะถิ่น วัย และคุณวุฒิ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

7. การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่นในเวลาเดียวกันด้วย ไม่ควรแยกพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

8. การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้จะต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ตามกาลเทศะ (Time and Space)

9. ในการจัดการวางแผนอย่างชาญฉลาดนั้นจะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรม หรือสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะว่าวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น ๆ โดยทั่วไป การอนุรักษ์ได้ถือว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก

10. ไม่มีโอกาสอนุรักษ์ใดที่จะประสบผลสำเร็จ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้น ๆ และใช้อย่างชาญฉลาดให้ได้ผลดีในทุก ๆ ด้านต่อสังคมมนุษย์ และการใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย (นิวัติ เรืองพาณิชย์, 2542)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นที่เริ่มนำมาใช้ได้ไม่นานนี้ เมื่อมนุษย์ได้ประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม จึงทำให้เกิดแนวความคิดที่จะสงวนรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมเอาไว้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เองโดยตรง ดังนั้น การอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติจึงหมายถึง การใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และก่อให้เกิดผลเสียแก่สิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เพื่อให้มนุษย์ที่เกิดมาในรุ่นต่อไปได้มีทรัพยากรธรรมชาติไว้ใช้ในการดำรงชีวิต

อย่างไรก็ตาม ในสภาวะที่สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงมากเช่นในปัจจุบัน การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และก่อให้เกิดผลเสียแก่สิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ยังไม่เพียงพอสำหรับการอนุรักษ์ต้องมีความหมายรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม หรือทดแทนความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุดด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามที่กรมป่าไม้ได้กำหนดเป็นหลักการไว้มีดังนี้

1. การใช้ให้นานที่สุด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ใดๆ จะต้องถนอมรักษาเพื่อให้ได้ใช้สิ่งเหล่านั้นให้นานที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้รวดเร็วเกินไป
2. การใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การใช้สิ่งของต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและมีผู้ได้ประโยชน์จำนวนมาก จะช่วยลดปริมาณความต้องการในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติลงได้
3. การนำกลับมาใช้ใหม่ ของใช้หลายอย่างที่ได้นำมาใช้จนเก่าหรือหมดสภาพการใช้ไปแล้ว ถ้าได้นำมาปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพให้เป็นวัตถุดิบเพื่อทำเป็นสินค้าใหม่ ช่วยลดการแสวงหาทรัพยากรและลดการทำลายสิ่งแวดล้อมลงได้
4. การทดแทน ทรัพยากรบางชนิดหายากหรือมีอยู่จำนวนน้อย การแสวงหาวัสดุอื่นที่มีอยู่มากหรือมีค่าน้อยกว่ามาใช้ทดแทนก็จะช่วยลดการสูญเสียทรัพยากรที่หายากลงได้
5. การบูรณะซ่อมแซม สิ่งของเครื่องใช้หลายชนิด ถ้าได้รับการบูรณะซ่อมแซมในส่วนที่ชำรุดสึกหรอให้กลับสู่สภาพที่ใช้งานได้ จะช่วยยืดอายุการใช้และลดอัตราการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยรวมลงได้
6. การฟื้นฟูความเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้และอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ควรมีการเร่งฟื้นฟู เพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติไว้ใช้และเพื่อรักษาความสมดุลของธรรมชาติ
7. การลดอันตรายจากสารพิษ สารพิษหลายชนิดเมื่อนำไปทิ้งจะก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และระบบนิเวศ ดังนั้นก่อนทิ้งสารพิษหรือของเสียเหล่านั้น ควรทำให้สารพิษหรือของเสียอยู่ในสภาพที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นมาตรการสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ได้มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตต่อไปทั้งในปัจจุบันและอนาคต แต่การอนุรักษ์ต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างกว้างขวางในการป้องกันและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมไปแล้ว มิฉะนั้นมนุษย์จะขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เกิดโรคภัยไข้เจ็บ และเกิดภัยธรรมชาติในที่สุด (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2541)

แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ

ความมหัศจรรย์อย่างหนึ่งในโลกเรานี้ คือ ความหลากหลายรูปแบบของสิ่งมีชีวิตที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการ ทั้งของสิ่งมีชีวิตเองและของสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และคงเปลี่ยนแปลงต่อไปอีกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งมีชีวิตที่ปรากฏอยู่ในโลกปัจจุบันประมาณ 3-5 ล้านชนิด และคาดว่าจะมีมากมายถึง 30 ล้านชนิด ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางนิเวศวิทยา และ แหล่งที่อยู่อาศัย อันเกิดจากผลกระทบย้อนกลับไปกลับมาระหว่าง สิ่งมีชีวิตกับสภาวะแวดล้อม จึงอาจกล่าวได้ว่า การเกิดความหลากหลายของสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยให้เพิ่มความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เป็นเงาตามตัวไปด้วย อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติย่อมมีความสมดุลเกิดขึ้นเสมอ ดังนั้น การเพิ่มความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตถึงถูกจำกัดด้วยกระบวนการธรรมชาติบางอย่าง โดยเฉพาะการสูญพันธุ์ซึ่งเป็นสัจธรรมอย่างหนึ่ง ดังคำกล่าวของพระพุทธองค์ที่ว่า มิเกิดก็มีดับ

ความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity) มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตนานาชนิด (species diversity) ไม่ว่าจะเป็นพวกจุลินทรีย์ พืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ สิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดล้วนแต่มีองค์ประกอบทางพันธุกรรมที่แตกต่างแปรผันออกไปมากมาย (genetic diversity) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแหล่งที่อยู่อาศัยในแต่ละท้องถิ่น อันเป็นระบบนิเวศที่ซับซ้อน และหลากหลายในบริเวณต่าง ๆ ของโลก (ecological diversity) ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ดังสรุปไว้ในแผนภาพที่ 1 ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งโดยตรงและทางอ้อม เพราะธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตนานาชนิดเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นสำหรับปัจจัยทั้งสี่ที่ช่วยดำรงชีพให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข

แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็มีพฤติกรรม และกิจกรรมในลักษณะคล้ายกับ “ทูบหม้อข้าวตัวเอง” โดยรู้เท่าไม่ ถึงการณ์และขาดความยั้งคิด เพราะมนุษย์ยุคปัจจุบันได้ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งต่าง ๆ ทั่วโลกอย่างน่าอนาถใจ ดังนั้น เราจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพในแง่มุมต่าง ๆ ให้ถ่องแท้ เพื่อจะได้หาแนวทางการจัดการกับความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในโลกนี้ ให้เหมาะสม และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมวลมนุษยชาติ การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตจะทำให้ดีที่สุดที่สุดหากเราเข้าใจในความหลากหลายของสรรพสิ่งทั้งหมด ดังที่ E.O. Willson (1988) กล่าวไว้ว่า “The laws of biology are written in the language of diversity”

ประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นผลผลิตของกระบวนการวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม ในทางชีววิทยาแล้ว ถือว่า ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญยิ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ของสิ่งมีชีวิต และกลไกการเกิดสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ ๆ ที่มีความหลากหลายในแต่ละท้องถิ่นของทุกมุมโลก แต่ในด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปแล้ว มักมีข้อสังเกตและความไม่แน่ใจเกี่ยวกับคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะการค้นหาค่าของสิ่งมีชีวิตชนิดใดชนิดหนึ่งเราต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งมีชีวิตชนิดนั้นเสียก่อน ถ้าหากเราไม่เคยรู้จักมันเลยและไม่เคยรู้ว่ามันมีสิ่งนั้นอยู่ในโลกนี้แล้ว เราจะรู้ถึงคุณค่ามันได้อย่างไรกัน หากจะคิดอย่างนักธรรมชาติวิทยา ผมมีความเชื่อมั่นว่าสิ่งมีชีวิตทุกชนิดที่อุบัติขึ้นมาและอยู่ได้ในระบบนิเวศที่สมดุลย่อมมีคุณค่าอยู่ในตัวเองเสมอ เพียงแต่ว่าเราจะมียุทธวิธีการค้นคว้าหาความรู้และนำคุณค่าของมันมาใช้ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่เท่านั้น คงไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายนักที่จะนำเอาหลักการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ประเมินหาค่าที่แท้จริงของสิ่งมีชีวิตที่แฝงอยู่ในความหลากหลายในรูปแบบต่าง ๆ กันอย่างซับซ้อน นักวิชาการมีความรู้ดีกว่าว่าจะศึกษาประเมินคุณค่าอย่างแท้จริงของความหลากหลายทางชีวภาพที่เห็นสมควรจะอนุรักษ์ไว้ได้ทันใจผู้บริหารการพัฒนาประเทศ ก็คงจะไม่มี ความหลากหลายทางชีวภาพให้หลงเหลือไว้ได้เชยชม และเก็บเกี่ยวผลประโยชน์กัน

มีข้อมูลแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะพืชนานาชนิดที่มนุษย์นำเอามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งในด้านการเกษตรกรรม การแพทย์ และการอุตสาหกรรม ดังตัวอย่างที่พอสรุปได้ดังนี้

การเกษตรกรรม เราอาจมองถึงประโยชน์ของพืชที่มนุษย์นำมาใช้ให้เกิดคุณค่าทางการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการนำเอามาเป็นอาหาร ปัจจุบันเราทราบว่าพืชจำนวนไม่น้อยกว่า 3,000 ชนิดที่ใช้กินได้ และมีไม่น้อยกว่า 150 ชนิดที่มนุษย์นำมาเพาะปลูกเป็นอาหารสำหรับคนและสัตว์เลี้ยง แต่ในจำนวนนี้มีพืชเพียงประมาณ 20 ชนิดเท่านั้นที่ใช้เป็นอาหารของประชากรโลก โดยเฉพาะพืชที่มีผลผลิตเป็นอาหารหลัก คือ พวกกะป๋ ได้แก่ พวกรำข้าว ข้าวโพด และมันฝรั่ง ความหลากหลายของพืชชนิดต่าง ๆ ที่มนุษย์นำมาใช้เป็นแหล่งอาหาร จะเป็นแหล่งวัตถุดิบที่ถูกนำมาใช้ในการปรับปรุงคัดสายพันธุ์ เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นดังตัวอย่าง เช่น

- มะเขือเทศพันธุ์เก่าแก่ที่ถูกค้นพบในประเทศเปรูเมื่อไม่นานมานี้ และถูกนำมาผสมพันธุ์ และ คัดเลือกสายพันธุ์กับพันธุ์ที่เกษตรกรเคยใช้กันอยู่ ทำให้ได้ผลผลิตน้ำตาลเพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นมูลค่าหลายสิบล้านบาทต่อปี

- ข้าวโพดชนิดใหม่ที่ถูกค้นพบเมื่อเร็ว ๆ นี้ในประเทศเม็กซิโก ช่วยเพิ่มความสามารถต้านทานโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสได้ดี ข้าวโพดชนิดใหม่นี้พบเฉพาะในป่าของเม็กซิโกเท่านั้น

- การค้นพบยีนที่มีสมบัติต่อต้านโรคข้าวในประชากรธรรมชาติของข้าวชนิดเก่าแก่ในประเทศอินเดีย ทำให้ผลผลิตข้าวสูงขึ้นในภูมิภาคเอเชีย ในทำนองเดียวกัน ยีนที่มีสมบัติต่อต้านโรคในอ้อยในภูมิภาคเอเชีย ช่วยทำให้อุตสาหกรรมน้ำตาลจากอ้อยของประเทศสหรัฐอเมริกาดำเนินกิจการมาได้จนถึงปัจจุบัน

หากมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าหาความหลากหลายของพืชนานาพันธุ์ในประชากรธรรมชาติที่ยังความหลากหลายทางชีวภาพอยู่แล้ว ก็อาจมีการค้นพบพืชชนิดใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ ประกอบกับการนำเอาเทคนิคทางพันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพมาใช้ จะทำให้สามารถพัฒนาปรับปรุงพืชพันธุ์ใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และยังประโยชน์ให้แก่มนุษย์อย่างใหญ่หลวงทีเดียว

ความต้องการด้านอาหารของประชากรโลกในส่วนที่มีการเพิ่มของประชากรมากมาย โดยเฉพาะในประเทศโลกที่สาม ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมดินฟ้าอากาศ อันเนื่องมาจากกิจกรรมของคนในท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดการผลักดันให้นักวิชาการชีววิทยา และ เกษตรกรจำเป็นต้องแสวงหา และรักษาความหลากหลายของพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงสายพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลผลิต

เพียงพอแก่ความต้องการความหลากหลายของพืชชนิดใหม่ ๆ ที่มีความแปรผันทางพันธุกรรม อาจได้รับการศึกษาและปกป้องรักษาพันธุ์ไว้ โดยการอนุรักษ์ป่าหรือบริเวณแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของพืชเหล่านั้น ให้คงอยู่ในสภาพเดิมให้มากที่สุด ควบคู่กับการนำเอาความหลากหลายของสายพันธุ์ที่เป็นประโยชน์เหล่านั้น มาเก็บไว้ในห้องเก็บรักษาเมล็ดสายพันธุ์ในธนาคารเมล็ดหรือธนาคารยีน ซึ่งถือปฏิบัติกันบ้างแล้วในหลายประเทศ

การแพทย์ คนสมัยก่อนเรียนรู้ความสำคัญของพืชบางชนิด ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษาโรคร้ายไข้เจ็บอย่างได้ผลดีมาเป็นเวลาช้านานนับเป็นพัน ๆ ปีมาแล้ว แต่น่าเสียดายที่พืชสมุนไพรถูกมองข้ามและถูกละเลยไปนานหลายสิบปีที่ผ่านมา เพราะความเชื่อในศักยภาพและประสิทธิภาพทางการแพทย์สมัยใหม่ จนลืมวิธีการรักษาแบบโบราณด้วยยาสมุนไพรเกือบหมดสิ้น แต่ก็ยังนับว่าโชคดีที่ยังมีคน “หัวโบราณ” ที่ยากจนในประเทศโลกที่สามยังนิยมใช้ยาสมุนไพร หรือด้วยความจำใจใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคร้ายไข้เจ็บตามตำราแพทย์แผนโบราณที่ถูกถ่ายทอดกันต่อ ๆ มา โดยเห็นประโยชน์จากการมองเห็นไกลของคนไทยโบราณ ปัจจุบันพืชสมุนไพรกลับมาได้รับความนิยมนอย่างกว้างขวางอีกครั้งหนึ่ง พืชสมุนไพรที่รู้จักกันดีหลายชนิดที่ขึ้นอยู่ตามป่าเขาในธรรมชาติลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว จากการนำมาใช้เป็นยาสมุนไพร และจากการที่ป่าถูกทำลายด้วยนำมือของมนุษย์เอง

ประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยเรา ได้นำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์มากมาย ประมาณกว่าร้อยละ 40 ของยารักษาโรคต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ได้มาจากตัวยาสมุนไพรหรือไม่ก็ได้มาจากการศึกษาสารเคมีที่มีต้นกำเนิดมาจากสารสกัดจากพืชสมุนไพรในป่าธรรมชาติทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น พังพวยฝรั่งชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ในป่าของเกาะมาดากาสกา ชาวบ้านพื้นเมืองใช้พืชสมุนไพรนี้รักษาโรคเบาหวาน และโรคความดันสูง ชาวบ้านพื้นเมืองรู้จักใช้พืชสมุนไพรนี้จากการสังเกตว่า พืชชนิดนี้มีพิษและเป็นอันตรายถึงชีวิตต่อสัตว์ที่กินมัน ยิ่งไปกว่านั้น ชาวบ้านยังสังเกตว่า พืชกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีโรคที่เกิดจากเชื้อโรคและปรสิตต่าง ๆ เลย เมื่อนักวิทยาศาสตร์นำพืชสมุนไพรนี้มาศึกษาพบว่า พืชชนิดนี้มีผลผลิตเป็นพวกแอลคาลอยด์หลายชนิด รวมทั้ง vincristine และ viblastine ซึ่งมีสมบัติเป็นตัวยารักษาโรคมะเร็งได้เป็นอย่างดี จึงนับว่าพืชสมุนไพรนี้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจปีละหลายร้อยล้านบาท หากไม่มีการค้นพบพืชกลุ่มนี้

เสียก่อน มนุษย์เราก็คงจะสูญเสียสิ่งที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งไปอย่างน่าเสียดาย โดยที่ตัวเราเองไม่มีทางรู้ได้เลย

ยาควินินที่ใช้รักษาโรคมาลาเรียในสมัยก่อน เป็นผลผลิตของพืชพวก cinchona ที่ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในเปรู และต่อมาแพร่หลายกระจายไปทั่วโลก เพราะตัวยานี้มีสมบัติบำบัดรักษาไข้มาลาเรียได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์สามารถสังเคราะห์สารควินินขึ้นมาใช้ได้จากการเรียนรู้โครงสร้างเคมีของสารที่สกัดจากพืชนั่นเอง

ในป่าเขตร้อนอย่างเช่นประเทศไทยเรา เชื่อว่าจะมีพันธุ์พืชสมุนไพรที่มีคุณค่าอีกมากมาย ที่ยังไม่ได้ถูกค้นพบและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างจริงจัง จะเห็นว่ามีชาวอยู่บ่อยครั้งที่ชาวบ้านพบพันธุ์พืชประหลาดหลายอย่างในป่าเขตร้อนบ้านเรา ที่ชาวบ้านนำมาใช้รักษาโรคได้ดี และก็มีพืชบางชนิดที่สัตว์หรือคนกินเข้าไปแล้วเป็นอันตรายถึงชีวิต หากพันธุ์พืชประหลาดดังกล่าวได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องอาจพบว่ามันมีคุณค่าต่อมนุษย์อย่างใหญ่หลวงก็เป็นได้ เหมือนกับตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว

หมอชาวบ้านหรือหมอแผนโบราณสมัยก่อนมีความสำคัญต่อสังคมท้องถิ่นอย่างมาก แต่ในระยะหลังนี้จำนวนหมอชาวบ้านลดน้อยลงมาก หมอชาวบ้านรุ่นเก่าได้สูญหายตายจากไป บ้างก็อาจถ่ายทอดวิชาความรู้ที่เล่าเรียนสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนตามประเพณีของคนโบราณ แต่บางคนก็ไม่มีโอกาสได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่อย่างน่าเสียดายยิ่ง อาจถือว่าเป็นการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตที่ล้ำค่าไปอีกอย่างหนึ่ง ปัจจุบันหมอชาวบ้านเป็นกลุ่มคนที่ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ทะนุถนอมไว้ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดวิชาการความรู้ในลักษณะการเช่นเดียวกับพืชและสัตว์บางชนิด ที่ต้องได้รับการพิทักษ์รักษาไว้ไม่ให้สูญพันธุ์ไปจากโลกนี้

การอุตสาหกรรม ผลผลิตจำพวกสารเคมีจากพืชและสัตว์นานาชนิดถูกนำมาใช้เป็นยารักษาโรค และยากำจัดแมลงศัตรูพืช และสัตว์เลื้อยแทนการใช้สารเคมี ซึ่งส่วนมากมีฤทธิ์ดก้าง และเป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ และสัตว์อื่น ยาฆ่าแมลงบางชนิดที่ผลิตจากโรงงานยังอาจเป็นต้นเหตุสำคัญของการเกิดมลพิษของสภาวะแวดล้อมในสังคมทั่วไปอีกด้วย ชาวแอฟริกาตะวันตกนำถั่วชนิดหนึ่ง (Physostigma venenosum) มาสกัดใช้เป็นยาพิษฆ่าสัตว์มาเป็นเวลาช้านาน การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของสารที่สกัดได้จากถั่วชนิดดังกล่าว พบว่ามีประโยชน์อย่างยิ่ง โดยนำมาพัฒนาใช้เป็นตัวยาสำคัญพวก methyl carbamate ที่ใช้เป็นยาฆ่าแมลงหลายชนิด พวก

อินเดียแดงในอเมริกาได้ใช้พืชพันธุ์เลื้อยชนิดหนึ่ง (Lonchocarpus) ที่ขึ้นอยู่ในป่าชื้นเขตร้อนเป็นยาพิษสำหรับการจับปลาในท้องถื่นของตน ปัจจุบันสารที่สกัดได้จากรากพืชพันธุ์เลื้อยเหล่านั้นถูกนำมาพัฒนาใช้เป็นสารฆ่าแมลงพวก rotenone ซึ่งมีประสิทธิภาพในการกำจัดแมลงศัตรูพืชได้ดี พืชอีกชนิดหนึ่ง (Chondrodendron tomentosum) สามารถสร้างสารเคมีที่เป็นพิษต่อสัตว์ นักวิทยาศาสตร์ได้สกัดเอาสารพิษพวก d-tubocurarine มาใช้ประโยชน์เป็นยาชา หรือ ยาสลบ ที่จำเป็นในการผ่าตัดอวัยวะภายในช่องท้องได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ผลผลิตของพืชป่าหลายชนิดถูกนำมาใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมหลายอย่าง เช่น น้ำมันพืช ยางธรรมชาติ พลาสติก สารเคมีธรรมชาติเหล่านี้มีคุณค่าเหนือกว่าพวกสารสังเคราะห์ที่ผลิตได้จากพวก ปิโตรเคมี และสารที่ผลิตขึ้นมาจากธรรมชาติเป็นความต้องการของตลาดอุตสาหกรรมมากขึ้นทุกขณะ นอกจากนั้นผลผลิตจากพืชบางชนิดก็ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม และเครื่องประดับของมนุษย์ในสังคมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเสื้อผ้าอาภรณ์ เชือก แห เครื่องใช้ภายในบ้าน รวมทั้งเฟอร์นิเจอร์ประดับบ้าน สิ่งของเครื่องใช้บางอย่างอาจเป็นสารสังเคราะห์ แต่ก็ต้องสังเคราะห์มาจากสารเริ่มต้นที่ได้มาจากพืชเป็นหลักสำคัญ

มนุษย์กับความหลากหลายทางชีวภาพ มนุษย์เราได้ถือเอาข้อได้เปรียบที่เหนือกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นที่อยู่รอบข้างตน มาใช้ประโยชน์เพื่อความผาสุกและความสะดวกสบายของตนเองมาเป็นเวลานาน และมนุษย์ยังเพิ่มศักยภาพการทำลายสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นที่มีค่าอย่างต่อเนื่องอย่างขาดความระมัดระวัง เพราะแม้แต่ค่านึงถึงแต่เพียงความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์ที่พึงได้จากสัตว์หรือพืช เมื่อเปรียบเทียบกับคุณค่าของสัตว์หรือพืชแต่ละชนิดที่เราประสงค์จะอนุรักษ์ไว้ในประชากรธรรมชาติ หากมองอย่างผิวเผินเช่นนี้จะเห็นแต่ประโยชน์ของข้อได้เปรียบในการทำลายทรัพยากรสิ่งมีชีวิตที่มนุษย์ต้องการแต่เพียงข้างเดียว

การตัดสินใจว่าสิ่งมีชีวิตใดที่ควรได้รับความในใจอนุรักษ์ไว้ และชนิดใดที่ไม่มีคุณค่าต่อมนุษย์โดยตรงอย่างชัดเจนจะกระทำไม่ได้หากเราไม่ศึกษาหาความรู้อย่างจริงจังกับสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นเสียก่อน และเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันการปล่อยให้สิ่งมีชีวิตนานาชนิดในป่าเขตร้อนที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพถูกทำลายไปจากโลก โดยมิได้มีการศึกษาว่ามีสิ่งเหล่านั้นอยู่ และสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นจะมีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างไรบ้างนั้นถือว่าการทำลายที่ขาดความยั้งคิด และเป็นความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เองมากที่สุด

ปัญหาที่เรากำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ คือ การที่จะระบุให้เห็นชัดเจนว่าสิ่งมีชีวิตชนิดใดที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของระบบนิเวศที่สมดุลที่มนุษย์เราร่วมอาศัยอยู่ด้วย สิ่งที่เราพึงกระทำได้ดีที่สุดในขณะนี้ คือ การให้การศึกษาแก่ตัวเราเอง และต่อหน่วยงานทั้งของรัฐและของเอกชนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการวางแผนนโยบายเกี่ยวกับความจำเป็นที่มนุษย์เราต้องพึงพาหาประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเน้นการศึกษามุ่งไปที่ประโยชน์และคุณค่าของการปกป้องรักษาสิ่งมีชีวิตนานาชนิดที่ล้วนมีบทบาทและความสำคัญในด้านต่าง ๆ ทุกระดับชั้นของระบบนิเวศ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาดังกล่าว คือ จะทำให้ประชาชนทั่วไปและนักวิชาการมีความรู้สึกตื่นตัว และมีความสำนึกต่อผลประโยชน์ที่จะบังเกิดขึ้นจากการปกป้องรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดจากกิจกรรมการเก็บเกี่ยว หรือการนำเอาสิ่งมีชีวิตจากป่ามาใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การเพิ่มรายได้จากแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติต่าง ๆ และการรักษาผลผลิตด้านเกษตรกรรม หรือแม้กระทั่งผลประโยชน์อีกทางหนึ่งคือการมุ่งวิจัยค้นหาศักยภาพของพืช และสัตว์เศรษฐกิจพันธุ์ใหม่ ๆ สมุนไพรชนิดใหม่ ๆ และผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมรูปแบบใหม่ ๆ การศึกษาเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า การเก็บเกี่ยวเอาผลผลิต เช่น ผลไม้กินได้ ยาง น้ำมัน สมุนไพร จากป่าขึ้นเขตร้อนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ป่ามีคุณค่าทางเศรษฐกิจมากกว่าการตัดไม้ หรือโค่นป่าเพื่อการเกษตรกรรมจะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ที่มนุษย์พึงได้รับจากการรักษาสภาพความหลากหลายทางชีวภาพให้คงไว้ในธรรมชาติ จะนำไปสู่การอยู่ดีกินดีของสังคมของประชาชน ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมโลกกับสิ่งมีชีวิตอื่นอย่างสงบสุขต่อไปได้นานแสนนาน

จากข้อมูลและแนวความคิดต่าง ๆ ดังกล่าว จะเห็นว่าจะมีความจำเป็นที่จะต้องลงทุนในการศึกษาและปกป้องคุ้มครองธรรมชาติแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการสำรวจอย่างเป็นระบบทางด้านชีววิทยาของสิ่งมีชีวิตนานาชนิดที่ยังคงซ่อนเร้นอยู่ในป่าขึ้นเขตร้อนในบ้านเรา ที่มีแต่จะลดน้อยถอยลงไปทุกขณะ เราควรทำพิธีภัณฑ์เก็บรักษาตัวอย่างสัตว์และพืช เพื่อการศึกษาหาความรู้ของสิ่งเหล่านั้นต่อไป และที่สำคัญคือการฝึกอบรมและให้การศึกษาแก่นักชีววิทยาและนักวิทยาศาสตร์ที่สามารถปฏิบัติงานในภาคสนามในป่าขึ้นและป่าเขตร้อนให้มีจำนวน นักวิชาการเพียงพอแก่ความต้องการ โครงการดังกล่าวจำเป็นต้องมีการลงทุนบ้าง แต่คงไม่มากมายจนเกินความสามารถของประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างเรา เป็นที่คาดหมายได้ว่าค่าใช้จ่ายในการลงทุน

ตามโครงการดังกล่าวจะน้อยกว่าประโยชน์ที่เราพึงได้รับอย่างแน่นอน ดังตัวอย่างการค้นพบพันธุ์ป่าดั้งเดิมของพวกข้าว ข้าวโพด มะเขือเทศ ที่กล่าวมาแล้ว ที่กล่าวเช่นนี้ เนื่องจากข้อมูลที่มีอยู่ และจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมาบ่งบอกให้เห็นชัดเจนว่า นักวิทยาศาสตร์ชีวภาพที่มีความสนใจปฏิบัติงานวิจัยในภาคสนามตามสภาพท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกลนั้น ไม่ต้องการเครื่องมือวิทยาศาสตร์ที่หรูหรา ราคาแพงแต่อย่างใดเลย ขอเพียงค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการกินอยู่อย่างง่าย ๆ เท่านั้น การปกป้องรักษาสภาพความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศเราจึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนก่อนที่จะสายเกินไป หากปล่อยให้มีการบุกรุกทำลายป่าธรรมชาติที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่เราจะรู้จักน้อยเหลือเกิน E. Chargaff (1978) นักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกัน ผู้มีชื่อเสียงและเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาด้านชีววิทยาเชิงโมเลกุลที่กล่าวเปรียบเทียบไว้อย่างน่าคิดว่า “I cannot help thinking of the deplorable fact that when the child has found out how its mechanical toy operates, there is no mechanical toy left” เรื่องนี้ทุกคนที่มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมควรจะต้องกระทำเพื่ออนุชนรุ่นหลังทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ประเทศที่พัฒนาและกำลังพัฒนาหลายแห่งกำลังตื่นตัวและให้ความสนใจในเรื่องนี้อย่างจริงจัง หน่วยงานหลายแห่งให้การสนับสนุน โครงการศึกษาและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น WWF (World Wide Fund for Nature) และ USAID

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องชุมชนกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟู ปรับปรุง ใช้ประโยชน์ และพัฒนาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งแนวทางในการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านในหมง โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ศุภชัย สมบัติโตและคณะ (2546) ได้ศึกษาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพกับชุมชนท้องถิ่นลุ่มน้ำชี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในลุ่มน้ำชีที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในแต่ละท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ความหลากหลายทางชีวภาพในบริเวณลุ่มน้ำชีเปลี่ยนแปลงไปคือ ความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจจัยสี่กล่าวคือ ความต้องการด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ทั้งนี้มีมูลหลักมาจากฐานะความยากจนของคน และสภาพภูมิประเทศที่แห้งแล้ง ทำให้การทำมาหากินของคนยากลำบาก ส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสิ้นเปลือง โดยวิธีการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพอย่างง่ายคือการบุกรุก เผ้วถาง การตัดโค่น และการเผาทำลายป่าในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้มีที่ทำกินและเพื่อความอยู่รอด อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการกระทำของประชาชนในแต่ละพื้นที่นั้นต้องการความมั่นคงของปัจจัยสี่สำหรับใช้ในการดำรงชีวิตเท่านั้น เมื่อมีการทำลายทรัพยากร ในที่สุดเมื่อทรัพยากรท้องถิ่นซึ่งเป็นทุนของสังคมเกษตรกรรมลดน้อยลง ทำให้คนในท้องถิ่นเริ่มวิตกกังวลและหาแนวทางในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามวิธีการปรับตัวของคนในกลุ่มแม่น้ำชียังต้องมีการเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเกษตรกรรมลุ่มแม่น้ำชีอยู่อย่างมีความสุขยั่งยืนสืบไป

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2545ก) ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ในการอนุรักษ์พรุคันธุลีแต่เดิมเป็นลักษณะของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มเครือญาติมากกว่าการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ได้รับการส่งเสริมจากองค์กรภายนอก ซึ่งในปัจจุบันผู้นำชุมชนมีการผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการพรุโดยให้โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพรุ ต้องผ่านการพิจารณาของผู้คนในชุมชน

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2545ข) ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำพรุบ้านไม้ขาว ตำบลไม้ขาว อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำพรุบ้านไม้ขาว จากการก่อสร้างและการพัฒนาจึงมีมาตรการที่จะพัฒนาองค์การเพื่อจัดการพื้นที่พรุไม้ขาว โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พร้อมทั้งมีมาตรการสร้างเสริมจิตสำนึกของชุมชน โดยการจัดประชุมหารือ จัดกิจกรรมสร้างเสริมแรงจูงใจให้เกิดความตระหนักในการจัดการและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ที่วิกฤต

บุญบง พุดพรม (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชนบท และศึกษาปัจจัยทางด้านรายได้ของประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชนบท โดยศึกษา 4 หมู่บ้าน คือ บ้านดงสว่าง บ้านโคกน้อย บ้านแก่งเรือ และบ้านป่าไร่ จำนวน 204 คน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางมาก ได้แก่ การอนุรักษ์น้ำ การอนุรักษ์ดิน การอนุรักษ์ป่าไม้ และการจัดสภาพแวดล้อมชุมชน สำหรับรายได้ของประชาชนไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สมใจ กชไพร (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณี ตำบลทวีพัฒนา อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยศึกษากับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลทวีพัฒนา จำนวน 227 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะต่อความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลทวีพัฒนา คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมประชุมหารือเพื่อวางแผนการจัดการรวมทั้งการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการในการรวมกลุ่มหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐควรประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

สหสยา วิเศษ (2540 : 63) ศึกษาถึง ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำกรณีศึกษาเฉพาะกลุ่มฮักป่าศรีถ้อย ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา พบว่า กลุ่มฮักป่าศรีถ้อย มีการพัฒนาการมาจากการร่วมกันคัดค้านการสัมปทานทำไม้และการประสบภัยแล้งที่เกิดขึ้นมาจากการตัดไม้ทำลายป่า จึงทำให้เกิดกิจกรรมในการประยุกต์ประเพณีทางพระพุทธศาสนา โดยมีแนวคิดในการอนุรักษ์ คือ การให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่าโดยให้กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมและระบบนิเวศในชุมชน เป็นวิธีการกระตุ้นหรือชี้แนะให้ชาวบ้านตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ จากการทำกิจกรรมทำให้ป่าฟื้นตัวมีความอุดมสมบูรณ์และยังกระตุ้นจิตสำนึกของชาวบ้านให้เกิดความตระหนักในการที่จะช่วยกันรักษาป่า

กิจกรรมกลุ่มฮักป่าศรีถ้อยถือว่า เป็นระบบความรู้หรือภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ และฟื้นฟู ป่าต้นน้ำที่แบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ

1. เน้นเนื้อหาของภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำมีองค์ความรู้ที่แสดงความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ
 - 1.1 องค์ความรู้ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ มีการจัดความสัมพันธ์ที่จะให้คนอยู่ร่วมกันโดยการกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ เพื่อเป็นแนวทางให้คนในชุมชนปฏิบัติและการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาป่า
 - 1.2 องค์ความรู้ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติโดยพบความสัมพันธ์ผ่านประสบการณ์ ประโยชน์จากป่าเพื่อการยังชีพเป็นหลัก และระบบการผลิตเพื่อขายที่พึ่งพา และรักษาสมดุลของธรรมชาติในการทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของป่า และมีส่วนร่วมในการรักษาป่า ดังนั้นระบบการผลิตและวิถีชีวิตจึงมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศของชุมชน
 - 1.3 องค์ความรู้ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติจะพบความสัมพันธ์โดยผ่านความเชื่อเรื่องผี และการนับถือพุทธศาสนาของชาวบ้าน การแสดงความเคารพและขอบคุณธรรมชาติเพื่อสร้างระบบความสัมพันธ์และจิตสำนึกให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสม
2. ลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำมี 2 ลักษณะ คือ
 - 2.1 ลักษณะที่ความรู้ ความสามารถ หรือแนวทางในทางการแก้ปัญหา คือ การจัดการป่าชุมชนที่มีรากฐานมาจากการสังเกตสภาพแวดล้อมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นการจัดการที่ยึดหลักใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการยังชีพเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีต่อธรรมชาติ ดังนั้นการมีวิถีชีวิตภายใต้การมีคุณธรรมต่อธรรมชาติจะช่วยรักษาความสมดุลของธรรมชาติไว้ได้
 - 2.2 ลักษณะที่เป็นความเชื่อ ประเพณี หรือวัฒนธรรม คือ การปรับเปลี่ยนประเพณีที่เกี่ยวข้องกับคนเพื่อมาทำหน้าที่ และบทบาทเพื่ออนุรักษ์ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติและผี โดยการแสดงความเคารพนับถือทำให้มนุษย์เกิด

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีต่อธรรมชาติ ดังนั้นการมีชีวิตภายใต้การมีคุณธรรม
ต่อธรรมชาติจะช่วยรักษาความสมดุลธรรมชาติไว้ได้

กระบวนการเกิดภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยมีการเรียนรู้
จากธรรมชาติการนับถือศาสนาพุทธ และเชื่อในเรื่องผีผสมผสานกับความรู้และ
เทคโนโลยีจากภายนอกที่เรียนรู้ด้วยตนเองและมีผู้อื่นถ่ายทอดให้แล้วส่งสมไว้ในรูป
ของพิธีกรรมเพื่อการอนุรักษ์โดยมีการปรับบทบาทหน้าที่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์
และถ่ายทอดผ่านความเชื่อเรื่องผี และการนับถือพุทธศาสนาและผ่านระเบียบในการ
รักษาป่าที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งปรับเปลี่ยนความรู้หรือภูมิปัญญาเดิมของ
ชาวบ้านให้เป็นความรู้ใหม่ที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเพิ่มคุณค่า
ให้กับความรู้

กนิษฐา หลิมสวัสดิ์ (2543 : 54) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้และการพึ่งพิงป่าชุมชนโคกสะอาด ตำบลสะโพรง อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สรุป
ผลได้ว่า การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ปรากฏว่าปัจจัยที่มีผลต่อ การมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า
ไม้ หน่วยงานรัฐและเอกชนจะต้องร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตลอดจนส่งเสริมและ
ประชาสัมพันธ์ด้านทรัพยากรป่าไม้และการพึ่งพิง

พระมหาธีระวุฒิ ธีรธัมโม (2543 : 42) ได้ศึกษาบทบาทของสงฆ์ต่อบุคคลในการชี้แนะและ
ปลูกจิตสำนึกเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการ
ระดับเจ้าอาวาส จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับบทบาทของสงฆ์
ในการเข้ามามีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยใช้สื่อที่เหมาะสม ตลอดถึงสื่อมวลชน
ต่างๆ ที่ควรนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้มากขึ้นกว่านี้

เสาวลักษณ์ กุศลทรามาส (2544 : 56) ศึกษากระบวนการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมใน
การอนุรักษ์ป่าชุมชน กรณีศึกษาบ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
พอสรุปได้ว่า

1. กลวิธี การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ การตั้ง
คณะกรรมการป่าชุมชนกฎระเบียบและบทบาทของของป่าชุมชน การเปิดโอกาส

ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าวัฒนธรรม ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมความเชื่อที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติกระบวนการทางจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดที่เรียกว่า สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนต้องพึ่งพิงป่าทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต ดังนั้นชุมชนจึงต่อต้านการสัมปทานทำไม้ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมโดยผู้ที่เข้าอาศัยในหมู่บ้านก่อนเป็นแกนนำสำคัญ

2. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ส่วนชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยเฉพาะการปลูกเสริมต้นไม้มากที่สุด
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึก พบว่ามีปัจจัยหลายประการด้วยกัน ทั้งปัจจัยภายนอก คือ การพัฒนาของรัฐ การสัมปทานทำไม้ มุลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืช สำนักงานการปฏิรูปที่ดินศูนย์เพาะชำกล้าไม้ สังกมและเศรษฐกิจการศึกษา และปัจจัยภายใน คือ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้นำท้องถิ่นและการใช้ประโยชน์จากป่า

ชัยรัตน์ วงศ์ฟู (2545 : 49) ได้ศึกษาปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านป่าแดงในการจัดการป่าชุมชน พบว่า ระดับการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร การได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนและการเป็นกรรมการป่าชุมชน เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทั้งด้านการวางแผน การร่วมดำเนินการและการร่วมติดตามประเมินผล นอกจากนี้ พบว่า เพศและรายได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน โดยเฉพาะการร่วมดำเนินการติดตามแผน และการติดตามประเมินผล ส่วนอายุและระยะเวลาการอยู่อาศัย เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านป่าแดง ดังนั้น ในการจัดการป่าชุมชนแห่งนี้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรสนับสนุนให้มีสมาชิกเพศหญิง มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น ยกกระดับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม เพื่อยกระดับรายได้ สนับสนุนการรวมกลุ่มของราษฎรในการร่วมทำกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้ด้านการจัดการป่าชุมชนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นให้ทั่วถึง

ชัชวาล เอื้อสุวรรณ (2544) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ศึกษาเฉพาะกรณีสวนรุกขชาติน้ำธารทอง อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในหมู่บ้านสวนรุกขชาติน้ำธารทอง จำนวน 298 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ดำรงตำแหน่งทางสังคม การได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทักษะคิดต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังพบว่า เพศ อายุ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

ยรรยง กางการ (2544) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้านรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชาชนในหมู่บ้านรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติภูพานจำนวน 296 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน ได้แก่ ประสิทธิภาพการเข้าร่วมอบรมการดำรงตำแหน่งทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังพบว่า เพศ อายุ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน

พิบูลย์ ไชยคุณ (2545) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบบ-สียัด : ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแควระบบ-สียัด อำเภอเขาคะเทียม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.4 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 71.4 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4-6 คน มีสถานภาพสมรสแล้ว และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ชุมชน 1- 10 ปี กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพเป็นชาวบ้าน ร้อยละ 91.3 มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 57.6 ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากป่าสงวนแห่งชาติ คือ ใช้ไม้ในการก่อสร้าง การเก็บหาของป่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ แต่ได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 77.5 แหล่งข่าวที่สำคัญ คือ ได้รับจากวิทยุและหอกระจายข่าว สำหรับตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพการเป็นผู้นำในชุมชน และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ส่วนตัวแปรทางด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนแห่งชาติ ไม่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สำหรับปัญหาและอุปสรรคน้อยมาก โดยมี

ปัญหาเกี่ยวกับการลักลอบล่าสัตว์ป่า การเก็บของป่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างดี และราษฎรส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือ ในการป้องกันดูแลรักษาป่าไม้ของชุมชน สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ รัฐควรเร่งรัดประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ให้ประชาชนรับทราบมากขึ้น เพื่อประชาชนจะได้เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น นอกจากนี้ควรส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ที่ดำเนินการโดยประชาชน และควรศึกษาในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน ในอนาคต เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีผลต่อการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคง ยั่งยืน จะได้ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

Stewart (2002) ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการป่า : กรณีศึกษา ป่าตัวอย่างในประเทศจีน การจัดการป่าแบบผสมให้เป็นระบบในทางปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทางสังคม ทั้งการมีส่วนร่วมจากการสำรวจการใช้ป่าในการเพาะปลูก 354 ไร่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์งานวิจัยพบว่า

1. การจัดการป่าไม้ส่วนใหญ่นั้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสังคม และเข้าใจ แนวนโยบายร่วมกัน ในการจัดการสาธารณรัฐจีนอยู่ในระดับมาก
2. การจัดการป่าแบบผสมผสานในสาธารณรัฐจีน ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากนั้น คือ การเพาะปลูกเพื่อเป็นอาหาร และปลูกต้นไม้ขึ้นมาทดแทน

สุชาติ คำวนศิลปี (2550) การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้นจำแนก ตาม ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ประเภทกิจการ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ชุมชน แหล่งข้อมูลข่าวสาร จำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสาร 3) เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ ประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้กลุ่มตัวอย่าง 159 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากกลุ่ม ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกเทศมนตรี สมาชิกเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การ

บริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านหรือประธานชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สงแบบสอบถาม ให้กลุ่มตัวอย่าง ได้รับแบบสอบถามคืนมา 147 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.45 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และค่าสถิติเอฟ

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของการมีส่วนร่วมประชาชนในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม อุทยานแห่งชาติได้ร่มเย็น อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับ การมีส่วนร่วมในรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง สำหรับการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติได้ร่มเย็น อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การมีส่วนร่วม แตกต่างกันตามระดับการศึกษา แหล่งข้อมูลข่าวสาร และจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสาร สำหรับการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุทยานแห่งชาติได้ร่มเย็น ด้านภูมิปัญญา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ประเภทกิจการ การเป็นสมาชิกกลุ่มชุมชนไม่แตกต่างกัน

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติได้ ร่มเย็น อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ ขาดบุคลากรในการนำเสนอผลการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ขาดการเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานอื่น เจ้าหน้าที่ขาดปัจจัยหลายๆ ด้าน และ การประชาสัมพันธ์ไม่ดีเท่าที่ควร สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกรมีส่วนร่วมของประชาชนที่มี ผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติได้ร่มเย็น อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ ควรส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตได้สำนึกและรู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้อุทยานฯ สดชื่น น่าอยู่อย่าง ยั่งยืน และประชาชนรู้คุณประโยชน์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควรส่งเสริมให้ประชาชนและ เจ้าหน้าที่ทุกคน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ฯ ให้ มากกว่านี้ และควรมีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์อย่างทั่วถึง

Isager (2002) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ด้านการ ตัดสินใจและกรณีศึกษา พบว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยทาง สังคมและการเมือง ปัจจุบันการอนุรักษ์ทรัพยากรทางพันธุกรรมป่าไม้ไม่สามารถเป็นไปได้ นอกจากว่าจะมีการผสมผสานระหว่างความรู้ทางวิชาการ กับความเข้าใจ การตัดสินใจทาง รัฐศาสตร์ และกระบวนการทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ที่ประสบผลสำเร็จต้องเกิดจากการมีส่วน ร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และรัฐบาลจะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านกฎหมายจาก

การศึกษางานวิจัยหลายชิ้นพบว่า สูตรสำเร็จการจัดการป่าไม้ที่ประสบความสำเร็จเกิดจากการร่วมกันกำกับและควบคุมของรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่น ในหมายเหตุงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า องค์กรอิสระ (NGO) เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์สำคัญในการเอื้อยาระหว่างรัฐบาล และมีส่วนได้ส่วนเสียในการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น ในบางชุมชนหรือรัฐที่ดำเนินการในเรื่องนี้ และเปิดกว้างให้ NGO เข้ามามีบทบาทแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับแนวคิดอันเป็นรากฐานของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง พลังทางเศรษฐกิจและการเมือง และศักยภาพในการบริหารจัดการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพวกเขามีบทบาทสำคัญในการใกล้ชิดและมีส่วนร่วมในการจัดการระหว่างภาครัฐและประชาชน ด้วยความสามารถและความหวังในด้านสิ่งแวดล้อม การทำงานของ NGO ในหลายๆ ประเทศ จึงเป็นจุดเปลี่ยนในการรับผิดชอบต่อการเติบโตของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเปิดมุมมองใหม่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมป่าไม้ในมิติทางสังคมและการเมืองอันซับซ้อน และเพิ่มพูนความหวังที่ว่าจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชน

Kiyoshi (1998) ศึกษาเรื่อง ตัววัดการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าไม้ กล่าวว่า มีระบบหลายระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการป่าไม้ แต่ก็ยังพบปัญหาในการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพของระบบซึ่งก็คือ ตัววัดการสนับสนุน จากการวิเคราะห์ตัวอย่างตัววัด เช่น ระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ในรับรองด้านป่าไม้ และการรับรองสิทธิแก่พื้นเมือง จากการวิเคราะห์ระบบดังกล่าว พบว่าจำเป็นต้องสร้างเครื่องมือที่ยุติธรรม เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น จากตัวอย่าง มีข้อสังเกต 2 จุดที่จำเป็นต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ข้อแรก คือ การแบ่งปันข้อมูล หมายถึง การแบ่งปันข้อมูลทั้งหมดที่มีผลทางด้านสังคม สถานะทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมไปถึงความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ข้อที่ 2 คือการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็นความเท่าเทียมทางราคา และผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ล้วนเป็นแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ความยุติธรรมจึงมีบทบาทสำคัญ ในการวัดการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้

Baral (2007) ได้ทำการศึกษาการกระจายของโครงการอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วมในประเทศเนปาล ในปี 2533 เพื่อประเมินว่าใครเป็นผู้มีส่วนร่วม และผลประโยชน์ที่ได้จากโครงการเหล่านั้น โดยใช้แบบสอบถามสำรวจประชากรจำนวนทั้งสิ้น 234 ครอบครัว และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่กันชน 29 กลุ่ม ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ 2 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติบาร์ดีอา (Bardia) และเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่าสุคลาปันตา (Suklaphanta) การศึกษาพบว่าเพศ การศึกษา ฐานะของครอบครัว และทัศนคติต่อการอนุรักษ์มีความสัมพันธ์กับการกระจายของโครงการอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม ในขณะที่ขนาดของครัวเรือน ชาติพันธุ์ และการพึ่งพาทรัพยากรไม่มีความสัมพันธ์กับการกระจายตัว ผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมจะถูกประเมินเป็นราคา การบริหารจัดการในระดับรากหญ้าจะมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม การกระจายของโครงการอนุรักษ์ในประเทศเนปาลจึงสัมฤทธิ์ผล มีความเท่าเทียม และมีศักยภาพที่จะขยายผลต่อไป ซึ่งทางรัฐบาลกลางควรจะพัฒนาพลังของชุมชนท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนของผลสัมฤทธิ์ เช่นเดียวกับการให้ผลประโยชน์ที่ยุติธรรมแก่ประชาชน เพื่อสร้างความมั่นใจในประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการอนุรักษ์

จากงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพเสื่อมโทรมลงเนื่องจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีขีดจำกัด อีกประการหนึ่งคือเกิดภัยธรรมชาติในการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนได้นั้นต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมจะขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และสภาพชุมชนในแต่ละแห่ง ทั้งนี้ชาวบ้านจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุม จึงจะทำให้การจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพประสบผลสำเร็จ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาศึกษาวิจัยเรื่อง “ชุมชนกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ; กรณีศึกษาชุมชนบ้านในหมง จังหวัดนครศรีธรรมราช ” ผู้วิจัยได้มีการกำหนดแนวทางในการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้ (1) ศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับบริบทชุมชน เช่น ข้อมูลภูมิศาสตร์ แผนที่ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (2) การศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ การสำรวจ การสังเกต และการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ทราบข้อมูลการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านในหมง โดยได้ทำการศึกษาในเรื่องแนวคิดทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นที่ทำการศึกษา

ชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาอยู่ในชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 50 คน

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลในเรื่องทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาวิจัยร่วมกับชุมชน ข้อมูลบริบทชุมชน รวบรวมจากการแสดงความคิดเห็นในการจัดเวทีชาวบ้านและการสัมภาษณ์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลบริบทชุมชนในด้านข้อมูลภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและข้อมูลพื้นฐานชุมชนได้จากการรวบรวมและศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ
2. แบบสังเกต เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพใน ชุมชนการสังเกต (Observation) โดยการสังเกตทางตรง คือการสังเกตการณ์สภาพทั่วไปรวมถึงพฤติกรรมของคนในชุมชนที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ
 - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เป็นการสังเกตที่เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน
 - การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) เป็นการสังเกตที่ไม่เข้าไปร่วมกับกิจกรรม หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การบันทึกภาพ การสำรวจความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เป็นต้น
3. การบันทึกภาพถ่าย ใช้ประกอบการสัมภาษณ์และการสังเกต

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน เช่น ข้อมูลภูมิศาสตร์ แผนที่ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ
 - 2.1 ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงความหลากหลายทางชีวภาพในบริเวณบ้านในหมง และแนวทางในการแก้ไข
 - 2.2 สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มชาวบ้าน และทำการสังเกตเพื่อหาข้อมูลการใช้ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านในหมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ชาวบ้านและจากเอกสารที่เกี่ยวข้องใน ส่วนของบริบทชุมชน ปัญหาสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนแนวทางการแก้ไข เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ วิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปแบบของการวิเคราะห์เนื้อหา คือนำข้อมูลที่ได้มา จำแนกแยกแยะองค์ประกอบรวมถึงเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในรูปแบบการพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ในครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงศึกษาข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านในหมง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งเป็น 7 ตอน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประชากร
2. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนในหมง
3. ความรู้ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ/ทรัพยากรธรรมชาติ
4. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
5. ความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
6. ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน
7. ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

“บ้านในหมง” เดิมทีมีนายมนนาครอบครัวย้ายมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นครัวเรือนแรก ซึ่งเดินทางจากหมู่บ้านอื่น และบุกเบิกหมู่บ้าน จากป่ารก้าง มีสัตว์ร้ายอาศัย เช่น เสือ ช้าง งู ฯลฯ จนมีเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น 4-5 ครัวเรือน การเดินทางจะเดินทางด้วยเท้าจากปากทางเข้าหมู่บ้าน เรียกว่า “ปากช่อง” คือ เป็นช่องทางเข้าทางหมู่บ้านที่มีต้นไม้สองต้นโน้มหุ้มเป็นทรงโค้ง ถ้าเป็นเวลากลางคืนจะเดินไม่ถูกทางเพราะมืดสนิท จนในที่สุดก็ได้พัฒนามาเรื่อยๆ ชื่อหมู่บ้านนายมน ก็เพี้ยนเป็น “บ้านในหมง” และคนที่เคยเข้ามาอยู่ใหม่เลยเรียกกันมาจนปัจจุบันว่า “บ้านในหมง”

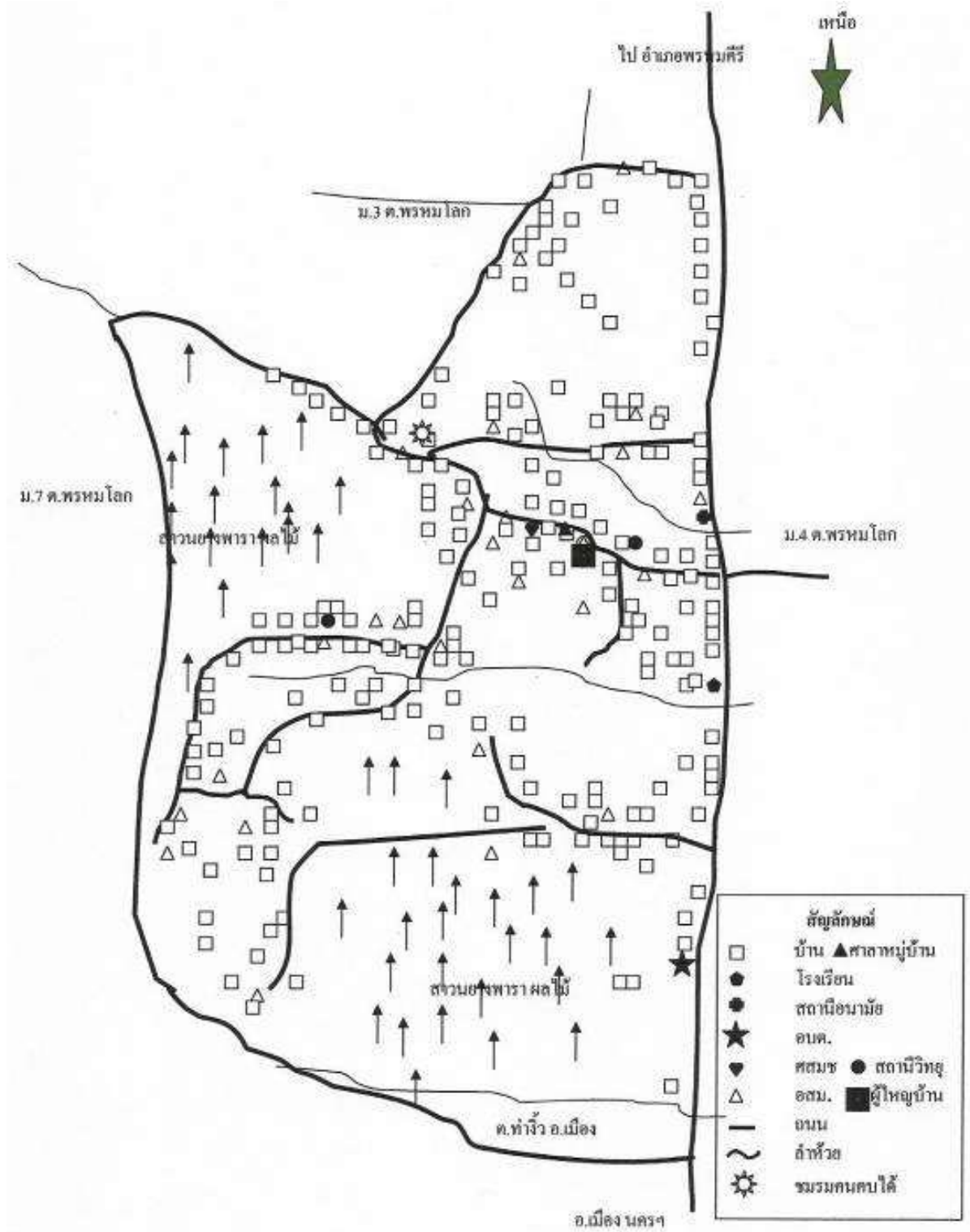
หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก เป็นหมู่บ้านเดิมของอำเภอเมือง และเมื่อประมาณ 35 ปี แยกมาเป็นกิ่งอำเภอพรหมคีรี และเป็นหมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จนมาถึงปัจจุบันนี้ ประชากร 1,058 คน บ้านในหมง มีผู้ใหญ่บ้านปกครองหมู่บ้านมาแล้ว จำนวน 5 คน คือ นายหิด มั่งสาทอง นายเจียง เสนีกาญจน์ นายสานนท์ วาริพจน์ นายสมพร สันธุมิตร และนายसानา โสพิพัฒน์

ปัจจุบันบ้านในหมงได้แบ่งการบริหารจัดการหมู่บ้านออกเป็น 6 โซน ดังนี้ โซนเขาล้อม นายหนูพลัด คีรีเพชร เป็นประธานโซน โซนห้วยแห้ง นายพราก โสพิพัฒน์ เป็นประธานโซน โซนต้นท่อน นายสุวรรณชาติ ลักษณะปิยะ เป็นประธานโซน โซนห้วยน้ำแดง นายวิเชียร บารุงรัตน์ เป็นประธานโซน โซนห้วยหมอ นายมานะ วัชรดิษฐกุล เป็นประธานโซน และโซนปากช่อง นายเสริม โนสาร เป็นประธานโซน

บ้านในหมง มีพื้นที่ประมาณ 3,072 ไร่ มีพื้นที่ราบติดเชิงเขา เหมาะสำหรับการประกอบอาชีพทำการเกษตรผสมผสาน เช่น การทำสวนผลไม้ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และพืชผักชนิดต่างๆ

ที่ตั้งของหมู่บ้าน ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 ตำบลพรหมโลก ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าวี อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 ตำบลพรหมโลก และทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 ตำบลพรหมโลก

แผนที่บ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ดัง
แสดงในภาพที่ 4.1

จำนวนประชากร/จำนวนครัวเรือน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนบ้านในหมงมีทั้งหมดจำนวน 295 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,058 คน แยกเป็นเพศชาย 530 คน และเพศหญิง 528 คน

สภาพทางสังคม

ประชาชนชาวบ้านในหมง ส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาได้ นับถือศาสนาพุทธเกือบทั้งหมด สำหรับเรื่องการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา โดยจากการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. ปี 2553 เมื่อนำข้อมูลด้านการศึกษามาพิจารณาปรากฏว่ามีผู้ที่ศึกษาในระดับประถมศึกษามากถึงร้อยละ 58.91 ของจำนวนประชากรทั้งหมด แต่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา ได้นิยมส่งบุตรหลานศึกษาต่อเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์

สภาพทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ อาชีพหลักของประชาชนบ้านในหมง คืออาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำสวนผลไม้ สวนยางพารา ปลูกพืชไร่ เลี้ยงสัตว์ อาชีพรองลงมา คือ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป

ข้อมูลรายได้ จากการสำรวจข้อมูลพบว่าบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก มีรายได้รวมทั้งสิ้น มีรายได้เฉลี่ยคนละ 48,000 บาท/คน/ปี

ข้อมูลรายจ่าย จากข้อมูลการสำรวจและประมวลผลชาวบ้านในหมง หมู่ที่ 6 มีรายจ่ายในเรื่องเกษตรกรรม เช่น ค่าปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ค่าจ้าง ค่าอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายในการอุปโภค บริโภค การศึกษา รวมถึง สิ่งสิ้นเปลืองใน

สภาพภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของบ้านในหมงด้านตะวันตกเป็นพื้นที่ภูเขาและเทือกเขาซึ่งมีความลาดชันกว่าร้อยละ 35 เข้าลักษณะพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ชนิดต่าง ๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบชื้น เป็นต้น พื้นที่ด้านทิศเหนือส่วนใหญ่เป็นลอนคล้ายลูกคลื่นอันเกิดจากการกัดเซาะของน้ำ ส่วนพื้นที่ด้านตะวันออกค่อนข้างลาดและเอียงลงไป

ลักษณะดินในบ้านในหมงมีลักษณะเป็นสองกลุ่มคือ ดินชั้นบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนดินเหนียว หรือดินร่วนปนทราย ส่วนดินชั้นล่างเป็นดินเหนียว สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดง ส่วนใหญ่เกิดจากการสลายตัวของหินดินดานซึ่งมีทั้งหินอัคนี หินตะกอน และหินแปร เป็นดินลึก ระบายน้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ

ลำน้ำในธรรมชาติในหมู่บ้านคือ คลองแคว ซึ่งมีต้นน้ำจากภูเขาในเทือกเขาหลวงที่อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีลำห้วยอีกสามสายไหลผ่านหมู่บ้านคือ ห้วยหมอ ห้วยนางเขียว และห้วยน้ำแดง

ลักษณะภูมิอากาศ

หมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีลักษณะแบบภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม ทำให้มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และ ฤดูฝน โดยฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ด้วยอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนฤดูฝน เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนมกราคม อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปมีฝนตกเกือบตลอดทั้งปี แต่บางปีจะมีฝนตกทั้งช่วงในเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 27.3 องศาเซลเซียส ปริมาณฝนตกเฉลี่ยตลอดปีวัดได้ 3,628.7 มิลลิเมตร จำนวนวันที่มีฝนตก 178 วัน

การนับถือศาสนา

ประชาชนในหมู่บ้านในหมงส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 99.00 มีศาสนาอื่นเช่นศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 1.00

หน่วยบริการสาธารณะ

ชุมชนในหมงมีหน่วยบริการ ได้แก่ โรงเรียน 1 แห่ง คือโรงเรียนบ้านคลองแคว สถานีอนามัย 1 แห่ง คือสถานีอนามัยบ้านพรหมโลก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง คือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคลองแคว เทศบาลตำบล 1 แห่ง คือเทศบาลตำบลพรหมคีรี และศูนย์เรียนรู้ชุมชน 1 แห่ง คือศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านในหมง

โครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า คราวเรือนมีไฟฟ้าใช้ครบทุกหลังคาเรือน จำนวน 295 คราวเรือน แหล่งน้ำอุปโภค มีประปาหมู่บ้าน 2 แห่ง บ่อบาดาลส่วนตัว 25 บ่อ บ่อน้ำตื้น 244 บ่อ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร มีแหล่งน้ำผิวดิน 3 แห่ง คือคลองแคว ห้วยน้ำแดง ห้วยหมอ มีระบบชลประทาน (เหมืองฝาย) 3 แห่ง ส่วนการคมนาคม มีถนนลาดยาง 1 สาย ถนนคอนกรีต 5 สาย ถนนหินผุ 3 สาย

กลุ่มองค์กรในชุมชน

ประชาชนในหมู่ที่ 6 ตำบลบ้านในหมง มีการรวมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ มากมาย ได้แก่

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านในหมง ก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2527 ปัจจุบันมีสมาชิก 927 คน เงินสะสมสะสม 10,002,344.- บาท ประธานกลุ่ม คือ นายฉิ่ง บุรีมาศ อยู่บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก โทร.075-338242
2. กลุ่มรวบรวมผลผลิตมังคุดบ้านในหมง ก่อตั้งเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2545 ปัจจุบันมีสมาชิก 91 คน มีเงินทุนจำนวน 26,600.- บาท ประธานกลุ่ม คือ นายอุดร กาญจนอุดม อยู่บ้านเลขที่ 76/3 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก โทร.075-338280
3. กองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) ปัจจุบันมีสมาชิก 270 คน มีเงินกองทุนรวมกับเงินสมทบกองทุน จำนวน 1,020,155.40 บาท
4. โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) โครงการสร้างโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ งบประมาณ 300,000.- บาท ประธานคณะกรรมการ คือ นายसानา โสพิพัฒน์ อยู่บ้านเลขที่ 79 หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก โทร.087-2749878
5. ชมรมผู้สูงอายุ
6. ชมรมกิจกรรมเพื่อสุขภาพ
7. กลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง

ประเพณี/เทศกาลประจำปี

1. ประเพณีสงกรานต์รดน้ำผู้ใหญ่ มีกิจกรรมสำคัญ คือ ลูกหลานที่ทำงานอยู่ต่างถิ่น จะกลับบ้านเพื่อมาร่วมทำบุญและรดน้ำผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ พร้อมกับทำอาหารคาวหวานมารับประทานร่วมกัน ซึ่งอาจจะเป็นที่วัด ศาลาประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นงานที่แสดงความกตัญญู และสร้างความสนุกสนาน สร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี
2. ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เป็นการทำบุญ บังสุกุลตามพิธีทางพุทธศาสนา อุทิศส่วนกุศลไปให้ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่น้องและลูกหลานที่ล่วงลับไปแล้ว
3. ประเพณีลากพระ จัดทำในแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เป็นการบำเพ็ญบุญประเพณีในเทศกาลคล้ายวันพระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสรวงสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์มาสู่โลกมนุษย์ และโปรดเวไนยสัตว์จนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ซึ่งอำเภอพรหมคีรี ได้ดำเนินการ “ลากพระบก” เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในราบสูงการคมนาคมในชีวิตประจำวันใช้รถเป็นพาหนะ
4. ประเพณีลอยกระทง เป็นการขอขมาต่อพระแม่คงคา ที่เราได้ใช้ประโยชน์และถ่ายทอดของเสียต่าง ๆ มาตลอดทั้งปี และถือเป็นการลอยโรกภัยไข้เจ็บอีกด้วย

ตอนที่ 2 ผลศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านในหมง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งเป็น 7 ตอน ได้ผลดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณโดยรอบชุมชนบ้านในหมงจำนวน 50 ครัวเรือน ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ต่อไปนี้

1.1 สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพในหมู่บ้านการนับถือศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้และกิจกรรมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ แหล่งที่มาของข่าวสาร และความถี่ในการได้รับข่าวสาร โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) ดังปรากฏในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	10	20.00
หญิง	40	80.00
รวม	50	100.00
อายุ		
10-20	5	10.00
21-30	7	14.00
31-40	8	16.00
41-50	10	20.00
51-60	15	30.00
61 ปีขึ้นไป	5	10.00
รวม	50	100.00
สถานภาพในหมู่บ้าน		
หัวหน้าชุมชน	0	0.00

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ประชากรทั่วไป	50	100.00
รวม	50	100.00
นับถือศาสนา		
ศาสนาพุทธ	48	96.00
ศาสนาอิสลาม	2	4.00
ศาสนาคริสต์	0	0.00
รวม	50	100.00
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	8	16.00
ประถมศึกษา	25	50.00
มัธยมศึกษา	11	22.00
ปริญญาตรี	2	4.00
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
1-10 ปี	5	10.00
11-20 ปี	4	8.00
21-30 ปี	4	8.00
31-40 ปี	7	14.00
41-50 ปี	10	20.00
51-60 ปี	18	36.00
61 ปีขึ้นไป	2	4.00
รวม	50	100.00
ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้หรือไม่		
ลูกเสือชาวบ้าน	0	0.00
กลุ่มอาสาพัฒนา	2	4.00
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	12	24.00
กลุ่มทางศาสนา	0	0.00
กลุ่มอื่น ๆ	0	0.00
ไม่เป็น	36	72.00

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
รวม	50	100.00
จากการเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ มี กลุ่มใดบ้างที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้อง กับการอนุรักษ์ความหลากหลาย ทางชีวภาพ		
ลูกเสือชาวบ้าน	0	0.00
กลุ่มอาสาพัฒนา	2	4.00
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	12	24.00
กลุ่มทางศาสนา	0	0.00
กลุ่มอื่น ๆ	36	72.00
รวม	50	100.00
ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ ความรู้และกิจกรรมการอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ		
ได้รับ	48	96.00
ไม่ได้รับ	2	4.00
รวม	50	100.00
ท่านได้รับข่าวสารจากแหล่งใด		
วิทยุ	12	24.00
โทรทัศน์	12	24.00
หนังสือพิมพ์	10	20.00
ประกาศ	30	60.00
เพื่อนบ้าน	30	60.00
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	15	30.00
องค์กรเอกชน	0	0.00
กลุ่มอื่น ๆ	1	2.00
รวม	50	100.00

จากตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 50 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 80.00 มีอายุระหว่าง 12-70 ปี โดยกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 51-60 จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.00 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.00 ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 96.00 ประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 22.00 ส่วนใหญ่มีสถานภาพในชุมชนเป็นลูกบ้านคิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 24.00 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ชุมชนเฉลี่ย 39.20 ปี ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน คิดเป็นร้อยละ 68.00 ได้รายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 5,000-20,000 บาทต่อเดือน และอาชีพรองลงมาคือ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 16.00 ได้รายได้จากอาชีพรองเฉลี่ย 8,000-15,000 บาทต่อเดือน ส่วนมากประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้และกิจกรรมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ คิดเป็นร้อยละ 96.00 โดยผ่านทางประกาศและเพื่อนบ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาทราบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 30.00 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 เสนอข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนในหมง ประกอบด้วย การเก็บหาพืชในป่าชุมชน การเก็บหาไม้มาเผาถ่าน การตัดไม้เพื่อสร้างบ้าน การเก็บพืชสมุนไพร การเก็บหาน้ำผึ้ง การตัดไม้ไผ่ การเก็บหาของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด การล่าสัตว์ เช่น แมลง นก งู แย้ การปล่อยสัตว์เลี้ยงในแหล่งน้ำ และการพักผ่อนหย่อนใจ โดยใช้ค่าร้อยละ ดังปรากฏในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

ในหมง

กิจกรรมการใช้ประโยชน์	ทุกวัน (4)		วันเว้นวัน (3)		อาทิตย์ละวัน (2)		เดือนละวัน (1)		ไม่เคย (0)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เก็บหาพืชในป่าชุมชน	1	2.00	2	4.00	8	16.00	12	24.00	27	54.00
2. เก็บหาไม้มาเผาถ่าน	2	4.00	1	2.00	10	20.00	12	24.00	25	50.00

กิจกรรมการ ใช้ประโยชน์	ทุกวัน (4)		วันเว้นวัน (3)		อาทิตย์ละวัน (2)		เดือนละวัน (1)		ไม่เคย (0)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. ตัดไม้เพื่อ สร้างบ้าน	0	0.00	0	0.00	3	6.00	12	24.00	35	70.00
4. เก็บพืช สมุนไพร	1	2.00	4	8.00	3	6.00	22	44.00	20	60.00
5. เก็บหา น้ำผึ้ง	0	0.00	1	2.00	2	4.00	12	24.00	35	70.00
6. ตัดไม้ไฟ	3	6.00	0	0.00	3	6.00	15	30.00	29	58.00
7. เก็บหาของ ป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด	2	4.00	2	4.00	6	12.00	20	40.00	20	40.00
8. ถ่าสัตว์ เช่น แมลง นก งู แย้	2	4.00	1	2.00	3	6.00	14	28.00	30	60.00
9. ปล่อยสัตว์ เลี้ยงในแหล่ง น้ำ	0	0.00	1	2.00	8	16.00	20	40.00	21	42.00
10. ไป พักผ่อน หย่อนใจ	2	4.00	3	6.00	12	24.00	20	40.00	13	26.00

จากตารางที่ 4.2 ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนในหม่ง พบว่าประชาชนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนมากไม่เคยเก็บหาฟืนในป่าชุมชน เก็บหาไม้มาเผาถ่าน ตัดไม้เพื่อสร้างบ้าน คิดเป็นร้อยละ 54.00, 50.00 และ 70.00 ยังมีบ้างที่นำไม้จากชุมชนมาทำฟืนเผาถ่าน และสร้างบ้านเฉลี่ยเดือนละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.00

การเก็บพืชสมุนไพร เก็บหาน้ำผึ้ง ตัดไม้ไผ่ เก็บหาของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด การล่าสัตว์ เช่น แมลง นก งู ไย้ คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปเก็บพืชสมุนไพร น้ำผึ้ง ตัดไม้ไผ่ หาของป่า คิดเป็นร้อยละ 60.00, 70.00, 58.00 และ 40.00 การหาของป่ายังพอมีบ้างประมาณเดือนละครั้งเพื่อนำมากินและจำหน่าย

การปล่อยสัตว์เลี้ยงในแหล่งน้ำ คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยทำเลยคิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมามีคนบางส่วนทำการปล่อยสัตว์เลี้ยงในแหล่งน้ำ คิดเป็นร้อยละ 40.00

การไปพักผ่อนหย่อนใจในชุมชนในรอบปีที่ผ่านมาในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเลยร้อยละ 26.00 ส่วนที่เคยเข้าไปพักผ่อนคิดเป็นร้อยละ 74.00 ส่วนใหญ่เข้าไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเดือนละครั้งคิดเป็นร้อยละ 40.00

ตอนที่ 3 เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลายทางชีวภาพ โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังปรากฏในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลายทางชีวภาพ

ความรู้	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้ความเข้าใจ
1. ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ดิน น้ำ สัตว์ป่า	4.00	0.87	มาก
2. การอนุรักษ์ หมายถึง การระวัง รักษา การป้องกัน การรู้จักใช้ ทรัพยากรอย่างประหยัดและได้ประโยชน์สูงสุด	3.00	1.09	ปานกลาง
3. ป่าไม้เป็นแหล่งของปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค	3.20	1.02	ปานกลาง

ความรู้	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้ ความเข้าใจ
4. การตัดไม้ทำลายป่าเป็นการทำลายต้นน้ำลำธาร	4.10	0.98	มาก
5. ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สามารถขึ้นทดแทนได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการดูแลรักษา	3.60	1.12	มาก
6. การป้องกันรักษาป่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น	4.00	1.06	มาก
7. เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะดำเนินการเรื่องการใช้ประโยชน์จากป่า	3.80	1.15	มาก
8.การปลูกพืชสลับหรือพืชหมุนเวียนเป็นการเพิ่มความสมบูรณ์ในดิน	3.00	1.10	ปานกลาง
9.การขุดลอกแหล่งน้ำไม่ให้ดินเงิน ทำให้มีน้ำเพียงพอเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	4.00	0.98	มาก
10.การตัดไม้บริเวณชุมชนเพื่อเผาด่านเป็นสิ่งที่ทุกคนทำได้ เพราะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	2.60	0.78	ปานกลาง
11. การเก็บหาของป่า หน่อไม้ เห็ด ในชุมชน เป็นอาหารในครอบครัว ไม่มีความผิดตามกฎหมาย	3.40	0.92	ปานกลาง
12. การเก็บหาสมุนไพรในบริเวณชุมชนเพื่อไปขายมีความผิดตามกฎหมาย	3.40	1.18	ปานกลาง
13.ท่านสามารถไปหาสัตว์ป่าในป่าชุมชนเพื่อใช้เป็นอาหารในครอบครัวได้	3.00	0.97	ปานกลาง
14.หากพื้นที่ในการทำกินไม่เพียงพอ ท่านสามารถเข้าไปจับจองที่ทำกินในบริเวณชุมชนได้ตามต้องการ	4.00	0.87	มาก
รวม	3.50	1.00	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่า ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าความรู้เกี่ยวกับการตัดไม้ทำลาย

ป่าเป็นการทำลายต้นน้ำลำธารมีค่ามากที่สุดอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการตัดไม้บริเวณชุมชนเพื่อเผ่าถ่านเป็นสิ่งที่ทุกคนทำได้ เพราะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 4 เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังปรากฏในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่า การขุดลอกแหล่งน้ำ	3.46	0.98	ปานกลาง
2. ท่านเคยเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	3.27	0.78	ปานกลาง
3. ท่านเคยแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมหรือร่วมวางแผนงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	2.79	1.02	ปานกลาง
4. ท่านเคยเข้าร่วมการศึกษาอบรมความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือไม่	3.03	0.98	ปานกลาง
5. ท่านเคยร่วมปลูกต้นไม้ในป่าชุมชนหรือไม่	3.66	0.87	มาก
6. ท่านเคยร่วมแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือไม่	3.04	0.91	ปานกลาง
7. ท่านเคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนหรือไม่	3.24	0.96	ปานกลาง
รวม	3.21	0.93	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในรอบปีที่ผ่านมาของกลุ่มตัวอย่าง 50 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างคือเข้าร่วมปลูกต้นไม้ในป่าชุมชนซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่า การขุดลอกแหล่งน้ำ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมหรือร่วมวางแผนงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ตอนที่ 5 เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังปรากฏในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

รูปแบบการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
ความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผน	3.18	0.91	ปานกลาง
ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน	3.32	0.91	ปานกลาง
ความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน	2.78	0.85	ปานกลาง
ความต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์	2.90	0.90	ปานกลาง
รวม	3.05	0.89	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม พบว่า ความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผน ความต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ และความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18, 2.90 และ 2.78 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

รูปแบบการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผน			
1.1 เกี่ยวกับการปลูกป่า/บำรุงป้องกันรักษาป่า	3.50	1.09	ปานกลาง
1.2 เกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่า	3.00	0.99	ปานกลาง
1.3 เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า	3.20	0.90	ปานกลาง
1.4 เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ	3.40	0.70	ปานกลาง
1.5 เกี่ยวกับการบำรุงดิน	2.80	0.87	ปานกลาง
รวม	3.18	0.91	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม พบว่า ความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการปลูกป่า/บำรุงป้องกันรักษาป่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือความ

ต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ การใช้ประโยชน์จากป่า การป้องกัน การลักลอบล่าสัตว์ป่า และการบำรุงดิน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40, 3.20, 3.00 และ 2.80 ตามลำดับ ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติงานจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

รูปแบบการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
2.ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน			
2.1 ปฏิบัติงานในการปลูกป่า/บำรุงป้องกันรักษาป่า	3.50	0.94	ปานกลาง
2.2 ปฏิบัติงานในการป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่า	3.20	0.91	ปานกลาง
2.3 ปฏิบัติงานในการใช้ประโยชน์จากป่า	3.40	0.85	ปานกลาง
2.4 ปฏิบัติงานในการพัฒนาแหล่งน้ำ	3.50	1.02	ปานกลาง
2.5 ปฏิบัติงานในการบำรุงดิน	3.00	0.82	ปานกลาง
รวม	3.32	0.91	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติงานด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม พบว่า ความต้องการของชาวบ้านในการมี ส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปลูกป่า/ บำรุงป้องกันรักษาป่า และการพัฒนาแหล่งน้ำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 อยู่ใน ระดับปานกลาง รองลงมาคือความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ จากป่า การป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่า และการบำรุงดิน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40, 3.20 และ 3.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

รูปแบบการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
3.ความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน			
3.1 ติดตามผลเกี่ยวกับการปลูกป่า/บำรุงป้องกันรักษาป่า	3.00	1.04	ปานกลาง
3.2 ติดตามผลเกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่า	2.60	0.71	ปานกลาง
3.3 ติดตามผลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า	2.70	0.65	ปานกลาง
3.4 ติดตามผลเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ	2.80	1.02	ปานกลาง
3.5 ติดตามผลเกี่ยวกับการบำรุงดิน	2.80	0.84	ปานกลาง
รวม	2.78	0.85	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม พบว่า ความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในติดตามผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปลูกป่า/บำรุงป้องกันรักษาป่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการการพัฒนาแหล่งน้ำ และการบำรุงดิน การใช้ประโยชน์จากป่า และการป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่า โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80, 2.70 และ 2.60 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการ
ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

รูปแบบการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
4.ความต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์			
4.1 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปลูกป่า/บำรุง ป้องกันรักษาป่า	3.00	0.74	ปานกลาง
4.2 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบ ล่าสัตว์ป่า	2.80	0.71	ปานกลาง
4.3 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า	3.00	0.95	ปานกลาง
4.4 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ	3.00	1.09	ปานกลาง
4.5 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบำรุงดิน	2.70	1.02	ปานกลาง
รวม	2.90	0.90	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการ
ประชาสัมพันธ์ด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม พบว่า ความต้องการของชาวบ้านในการ
มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย
เท่ากับ 2.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ
การปลูกป่า/บำรุงป้องกันรักษาป่า การใช้ประโยชน์จากป่า และการการพัฒนาแหล่งน้ำ มีค่าเฉลี่ย
มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือความต้องการมีส่วนร่วมในการ
ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบล่าสัตว์ป่า และการบำรุงดิน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ
2.80 และ 2.70 ตามลำดับ

ตอนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน

ปัญหา	ร้อยละ	S.D.	ระดับของ ปัญหา
1. ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าในชุมชน	2.00	1.21	น้อย
2. ปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า	1.74	1.09	น้อย
3. ปัญหาการลักลอบล่าสัตว์	1.80	1.15	น้อย
4. ปัญหาการเก็บหาของป่าของชาวบ้าน	2.00	1.02	น้อย
5. ปัญหาไฟฟ้า	1.40	0.87	น้อย
6. ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้มงวดในการจับกุม	2.10	0.98	น้อย
7. ปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านในการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ	2.20	1.09	น้อย
8. ปัญหาการขาดความสามัคคีพร้อมเพรียงในชุมชน	2.18	1.21	น้อย
9. ปัญหาการขาดผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและเป็น ผู้นำที่ดี	1.60	0.75	น้อย
10. ปัญหาหน่วยงานราชการไม่สนใจและไม่ให้การ สนับสนุนอย่างจริงจัง	2.00	0.84	น้อย
รวม	1.90	1.02	น้อย

จากตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน โดยภาพรวม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนด้านความขัดแย้งของชาวบ้านในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.20

อยู่ในระดับน้อย รองลงมาคือ ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้มงวดในการจับกุม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.10 และปัญหาไฟฟ้าเป็นปัญหาที่พบน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.40 ตามลำดับ

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน

จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ประชากรบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน พบว่า จากการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ทำให้ป่าไม้มีจำนวนลดลงก่อให้เกิดผลกระทบมากมายตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาน้ำในแหล่งน้ำแห้ง ดินเงินไม่เพียงพอสำหรับการใช้อุปโภคบริโภคในหน้าแล้ง และประสบปัญหาน้ำท่วมในหน้าฝน ถ้าชุมชนยังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัดและไม่รักษาทางฟื้นฟูสภาพป่าที่ลดลงในปัจจุบันให้คงอยู่และสมบูรณ์มากขึ้น ในอนาคตอันใกล้ทรัพยากรป่าไม้ก็จะหมดไปในที่สุด และส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชนไม่ว่าจะเป็นการทำลายระบบนิเวศในชุมชน ทำให้สภาพธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ มีน้ำตลอดปีก็จะดินเงินหรือแห้งแล้ง ไม่เพียงพอต่อการบริโภคและอุปโภคในช่วงฤดูแล้ง และก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วมเพราะไม่มีต้นไม้ช่วยซับน้ำในช่วงฤดูฝนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เสนอแนะให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง โดยมีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้กับชาวบ้านในชุมชน เพื่อที่ประชาชนจะได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง เสนอให้มีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรมให้ชัดเจนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมจะได้เป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติด้วย นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้ภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องจัดประชุมทำความเข้าใจและข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างถูกต้องร่วมกัน และให้มีการติดตามและประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการหลังจากให้ความรู้แก่ประชาชนแล้ว

บทที่ 5

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ในครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงศึกษาข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ (1) ศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช (2) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านในหมง โดยใช้แบบสัมภาษณ์

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาอยู่ในชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จะใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียมประเพณี การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยส่งผลการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และแบบสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนการสังเกต (Observation) โดยการสังเกตทางตรง คือการสังเกตการณ์สภาพทั่วไปรวมถึงพฤติกรรมของคนในชุมชนที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์จากการสังเกตและสัมภาษณ์ชาวบ้านและจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในส่วนของบริษัทชุมชน ปัญหาสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนแนวทางการแก้ไข เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ วิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปแบบของการวิเคราะห์เนื้อหา คือนำข้อมูล

ที่ได้มาจำแนกแยกแยะองค์ประกอบรวมถึงเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในรูปแบบการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก เป็นหมู่บ้านเดิมของอำเภอเมือง และเมื่อประมาณ 35 ปี แยกมาเป็นกิ่งอำเภอพรหมคีรี และเป็นหมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จนมาถึงปัจจุบันนี้ มีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 295 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,058 คน แยกเป็นเพศชาย 530 คน และเพศหญิง 528 คน ปัจจุบันบ้านในหมงได้แบ่งการบริหารจัดการหมู่บ้านออกเป็น 6 โซน ดังนี้ โซนเขาล้อม โซนห้วยแห้ง โซนต้นท่อน โซนห้วยน้ำแดง โซนห้วยหมอ และโซนปากช่อง บ้านในหมงมีพื้นที่ประมาณ 3,072 ไร่ มีพื้นที่ราบติดเชิงเขา เหมาะสำหรับการประกอบอาชีพทำการเกษตรผสมผสาน เช่น การทำสวนผลไม้ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และพืชผักชนิดต่างๆ ที่ตั้งของหมู่บ้าน ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 3 ตำบลพรหมโลก ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 ตำบลพรหมโลก และทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 ตำบลพรหมโลก ประชาชนชาวบ้านในหมงส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาได้ นับถือศาสนาพุทธเกือบทั้งหมด ระดับการศึกษา การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ประมาณร้อยละ 58.91 ของจำนวนประชากรทั้งหมด แต่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา ได้นิยมส่งบุตรหลานศึกษาต่อเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ อาชีพหลักของประชาชนบ้านในหมง คืออาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำสวนผลไม้ สวนยางพารา ปลูกพืชไร่ เลี้ยงสัตว์ อาชีพรองลงมา คือ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป จากการสำรวจข้อมูลพบว่าบ้านในหมง หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมโลก มีรายได้รวมทั้งสิ้น มีรายได้เฉลี่ยคนละ 48,000 บาท/คน/ปี

ลักษณะภูมิประเทศของบ้านในหมงด้านตะวันตกเป็นพื้นที่ภูเขาและเทือกเขาซึ่งมีความลาดชันกว่าร้อยละ 35 เข้าลักษณะพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ชนิดต่าง ๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบชื้น เป็นต้น พื้นที่ด้านทิศเหนือส่วนใหญ่เป็นลอนคล้ายลูกคลื่นอันเกิดจากการกัดเซาะของน้ำ ส่วนพื้นที่ด้านตะวันออกค่อนข้างลาดและเอียงลงไป ลักษณะดินในบ้านในหมงมีลักษณะเป็นสองกลุ่มคือ ดินชั้นบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนดินเหนียว หรือดินร่วนปนทราย ส่วนดินชั้นล่างเป็นดินเหนียว สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดง

ลักษณะภูมิอากาศ หมู่ที่ 6 บ้านในหมง มีลักษณะแบบภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม ทำให้มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน โดยฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ด้วยอิทธิพลของลม มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนฤดูฝน เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนมกราคม อิทธิพลของลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปมีฝนตกเกือบตลอดทั้งปี แต่บางปีจะมีฝนตกทั้ง ช่วงตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 27.3 องศาเซลเซียส ปริมาณฝนตก เฉลี่ยตลอดปีวัดได้ 3,628.7 มิลลิเมตร จำนวนวันที่มีฝนตก 178 วัน

ตอนที่ 2 ผลศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความ หลากหลายทางชีวภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ความ หลากหลายทางชีวภาพในชุมชนบ้านในหมง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งเป็น 7 ตอน ได้ผลดังนี้

ตอนที่ 2.1 ข้อมูลทั่วไปจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 50 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 80.00 มีอายุระหว่าง 12-70 ปี กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 51-60 มีจำนวน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.00 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.00 ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 96.00 ส่วนมากมีการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 24.00 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ชุมชน เฉลี่ย 39.20 ปี ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน คิดเป็นร้อยละ 68.00 ได้รายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 5,000-20,000 บาทต่อเดือน และอาชีพรองลงมาคือ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 16.00 ได้รายได้จากอาชีพ รองเฉลี่ย 8,000 –15,000 บาทต่อเดือน ส่วนมากประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้และกิจกรรม การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ คิดเป็นร้อยละ 96.00 โดยผ่านทางประกาศและเพื่อนบ้านมาก ที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.00

ตอนที่ 2.2 ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนในหมง พบว่าประชาชน ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนมากไม่เคยเก็บหาฟืนในป่าชุมชน ไม่เคยเก็บหาไม้มาเผาถ่าน ไม่เคยตัดไม้ เพื่อสร้างบ้าน คิดเป็นร้อยละ 54.00, 50.00 และ 70.00 ยังมีบ้างที่นำไม้จากชุมชนมาทำฟืน เผาถ่าน และ สร้างบ้านเฉลี่ยเดือนละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.00 การเก็บพืชสมุนไพร เก็บหาน้ำผึ้ง ตัดไม้ไผ่เก็บหา ของป่าเช่น หน่อไม้ เห็ด การล่าสัตว์ เช่น แมลง นก งู ไ้ คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปเก็บพืช สมุนไพร น้ำผึ้ง ตัดไม้ไผ่ หาของป่าคิดเป็นร้อยละ 60.00, 70.00, 58.00 และ 40.00 การหาของป่ายังพอมี

บ้างประมาณเดือนละครั้งเพื่อนำมากินและจำหน่าย การปล่อยสัตว์เลี้ยงในแหล่งน้ำ คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยทำเลยคิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมามีคนบางส่วนทำการการปล่อยสัตว์เลี้ยงในแหล่งน้ำ คิดเป็นร้อยละ 40.00 ส่วนการไปพักผ่อนหย่อนใจในชุมชนในรอบปีที่ผ่านมาในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเลยร้อยละ 26.00 ส่วนที่เคยเข้าไปพักผ่อนคิดเป็นร้อยละ 74.00 ส่วนใหญ่เข้าไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเดือนละครั้งคิดเป็นร้อยละ 40.00

ตอนที่ 2.3 ด้านความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่า ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความรู้เกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่าเป็นการทำลายต้นน้ำลำธารมีค่ามากที่สุดอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการตัดไม้บริเวณชุมชนเพื่อเผาถ่านเป็นสิ่งที่ทุกคนทำได้ เพราะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 2.4 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในรอบปีที่ผ่านมาของกลุ่มตัวอย่าง 50 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุดของคือเคยร่วมปลูกต้นไม้ในป่าชุมชนซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่า การขุดลอกแหล่งน้ำ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมหรือร่วมวางแผนงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 2.5 ความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม พบว่า ความต้องการของชาวบ้านในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผน ความต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ และความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18, 2.90 และ 2.78 ตามลำดับ

ตอนที่ 2.6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนโดยภาพรวม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนด้านความขัดแย้งของชาวบ้านในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.20

ตอนที่ 2.7 ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน

จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ประชากรบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน พบว่า จากการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ทำให้ป่าไม้มีจำนวนลดลงก่อให้เกิดผลกระทบมากมายตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาน้ำในแหล่งน้ำแห้ง ดินเงินไม่เพียงพอสำหรับการใช้อุปโภคบริโภคในหน้าแล้ง และประสบปัญหาน้ำท่วมในหน้าฝน ถ้าชุมชนยังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัดและไม่รักษาทางฟื้นฟูสภาพป่าที่ลดลงในปัจจุบันให้คงอยู่และสมบูรณ์มากขึ้น ในอนาคตอันใกล้ทรัพยากรป่าไม้ก็จะหมดไปในที่สุด และส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชนไม่ว่าจะเป็นการทำลายระบบนิเวศในชุมชน ทำให้สภาพธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ มีน้ำตลอดปีก็จะดินเงินหรือแห้งแล้ง ไม่เพียงพอต่อการบริโภคและอุปโภคในช่วงฤดูแล้งและก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วมเพราะไม่มีดินไม้ช่วยซับน้ำในช่วงฤดูฝนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เสนอแนะให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง โดยมีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้กับชาวบ้านในชุมชน เพื่อที่ประชาชนจะได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง เสนอให้มีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรมให้ชัดเจนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมจะได้เป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติด้วย นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้ภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องจัดประชุมทำความเข้าใจและข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างถูกต้องร่วมกัน และให้มีการติดตามและประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการหลังจากให้ความรู้แก่ประชาชนแล้วเพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กษินาจ หลิมสวัสดิ์. 2543. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการพึงพิง
ป่าชุมชนโคกสะอาด ตำบลสะโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์วท.ม.(วน
ศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. การระดมประชาชนเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน
สโตร์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2537. การระดมประชาชนเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์การพิมพ์.
- นอ้าน วุฑฒิกรรมรักษา. 2526. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของ
ประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบทศึกษาเฉพาะโครงสร้างที่ได้รับรางวัลดีเด่นของ ต.
ทุ่งพระยอม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหา
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยรัตน์ วงศ์ฟู. 2545. ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านป่าแดงในการจัดการป่า
ชุมชน จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การบริหารทรัพยากรป่าไม้). กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ซัซวาล เอื้อสุวรรณ. 2544. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว
ศึกษาเฉพาะกรณี สวนรุกขชาติน้ำตกธารทอง อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2539. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คู่มือสำหรับการสอนและการ
ฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุษบง พุฒพรหม. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชนบท : ศึกษา
เฉพาะกรณีอำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2546. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2542. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่องกระบวนการ

- และเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปกรณ์ ปรียากร. 2530. ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. 2539. การมีส่วนร่วมของคนไทยเชื้อสายจีน ต่อโครงการสำรวจชุมชนสัมพันธ์ : ศึกษาเฉพาะชุมชนชาวจีนในเขตเลือกตั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรัชญา เวสารัชช์. 2528. รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาธีระวุฒิ ชีรธัมโม. 2543. บทบาทของพระสงฆ์สื่อนุคคลในการชี้นำและปลูกจิตสำนึกประชาชนในชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ พ.ม. (ธรรมนิเทศ) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2527. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2542. การบริหารงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พัฒน์ บุญรัตนพันธ์. 2517. การสร้างพลังชุมชนโครงการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ปิบลัย ไชยคุณ. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแควระบบ-สียัด ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติป่าแควระบบสียัด (1), (2). ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยรรยง กางการ. 2544. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติอุทยาน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ห.ส.น. ไทยอนุเคราะห์ไทย,
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2536. การพัฒนาชนบท. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2534. การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน
จำกัด บางกอกบล๊อค.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2535. พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

วันชัย วัฒนศัพท์. 2544. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน.
นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.

วิไลพร สมบูรณ์ชัย. 2534. การมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

วินัย วีระพัฒนานนท์, 2541. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สถาบัน
พัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน.

วินัย วีระพัฒนานนท์. 2546. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ก. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559).
กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ข. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559
ฉบับสรุป). กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.

สหสยา วิเศษ. 2540. ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่ม
อักษะศรีถ้อย ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนา
ชุมชน) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสาวลักษณ์ กุศลทรามาส. 2544. กลวิธีการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า
ชุมชน กรณีศึกษาบ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา.
วิทยานิพนธ์ พ.ม. (พัฒนาชนบทศึกษา) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมใจ เข้มเจริญ. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีตำบล
สะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
สิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล.

สุชี คำนวนศิลป์. 2550. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อุทยานแห่งชาติ
ไทร่มเย็น อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ภูเก็ต. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

- อคิน รพีพัฒน์. 2538. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล.
- อคิน รพีพัฒน์. 2527. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: สักดิโสภารการพิมพ์.
- อำนาจ อนันตชัย. 2526. **การพัฒนาชนบท**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Baral, Nabin ; Heineen, Joel T. 2007. **The International Journal of Sustainable Development and World Ecology, Volume 4, Number 5**. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland : Sapiens.
- Chapin F.S. 1977. **Handbook of Research Design and Social Measurement : Social Participation and Social Intelligence**. N.Y. London : In Delert, Miller.
- Dennies E. Poplin. 1979. **4Communities : A Survey of Theories and Methods of Research**5 Macmillanpub Co. Inc, Newyork.
- Ervin, William. 1976. **Participation Management:Concept, Theory andImplementation**.Atlanta, G.: Georgia State University.
- Keith, Davis. 1972. **Human behavior at work: Human relations and organizational behavior**. New York: McGraw – Hill.
- Kiyoshi Komatsu. 1998. Presentation manuscript of the 2nd International Workshop on Forest Conservation Strategies for the Asia and Pasific Region, which was held on 27 November 1998 at the National University of Singapore in conjunction with the 4th Meeting of the Asia-Pacific NGO Environment Conference. Japan : Institute for Global Environment Strategies.
- Reeder, Wliiam W. 1974. **Some Aspects of the Information Social Participation of Farm Families in New York State**. New York: Cornell University.
- Stewart, Jane Cecilia. 2002. **Participatory Decision-Making in Forest Management : A Case Study of the Lanan ModelForest (China)**. Canada : University of Guelph.
- United Nations, Department of International Economic and Social Affairs. 1978. **Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Department**. New York: United Nations.

United Nations. 1981. **Planned Population Distribution of Development**. New York :

United Nations.